

РУСИНСЬКИЙ RUSZIN VILÁG СВІТ

річник IV. число 30., март 2006
IV. évfolyam 30. szám, március 2006

**Жизненный путь героя освободительной
войны Мадярщины 1848-1849 гг.
Михаила Бачинського**

Жизненный путь героя освободительной войны Мадярыщины 1848-1849 гг. Михаила Бачинського

Известно, что наш подкарпатский край дал много воинов и офицеров освободительной войне Мадярыщины 1848-1849 гг. Сесе писание повествуе про жизненный путь едного из них - Михаила Бачинського. При составлении його были использованы малоизвестные архивные материалы, котры находятся у державному архиву Подкарпатя. Кроме того, дополнением послужили материалы прессы 1880 р.

Михаил Бачинский родился у 1829 р. у с. Завидово Ужанської жупы (типичный Перечинский район). Образована, глубоко религиозна родина изробила ушытку, обы дати физично добре развитому хлопцю религиозное образование. Таким образом, после окончания начальной школы, Михаил Бачинский продолжил свое образование у Ужгородской духовной семинарии. Про его способности мож лем только уповисти, ош после одноразового прочтения любого текста, вун муг 1-2 страници пересказать напамять слово у слово. Приятной внешности, статного молодого человека освободительная война 1848-1849 гг. застала студентом. М. Бачинский из своима сокурсниками на призыв управителя Ужанської жупы Томаша Ётвёша став на защиту Утцюзнины. Його родители уже тогда не жили, айбо и из сестрами и братами, и другими родичами йому не довелось попрощаться. Вун достався до дебреценской части гонимцев и за короткий час достав звание младшего офицера. Великим моментом его жизни был тот случай, коли М. Бачинский муг обменяться паров слов из представи-телём мадырской освободительной войны Лойошом Кошутом.

У Дебрецені пуд час построения Кошутути упав у око статный младший офицер. Из своими сопровождающими вун став перед ним, изморяв його од головы до ног, и затым так обратился ид нему.

- „Чим и ким вы были у гражданскому животі?“

- „Я был русским священником, пан предводитель“, - отвітыв йому Бачинский из чувством собственного достоинства.

Тогда Кошут пудняв высоко руку, обы достати до плеча Бачинського, говорячи:

- „Вы будете моим Толдидом, Кинжіем, я о тому позабочуся“.

Так и сталося. Його перевели у войско полковника польского происхождения Генрика Дембинского (1791-1864) у 75-й батальон у Пряшево, де достав звание лейтенанта. Под час пребывания у Пряшове так сталося, ош Бачинский преподавал урок едному лейтенанту-гусару, котрый принизливо отозвался про пихотинцов. М. Бачинский, прижавши доста невеликое усилие, подняв сього офицера на плечи. Дембинский дуже скоро проникнулся симпатией до Михаила, до його дружелюбной и правдивой личности. Даякий час Михаил служил адъютантом генерала. „То мой хлопчик, - говорил подаколи сидый предводитель. Дембинский тогда уже мав великое прошлое. Вун войовал у войні из Наполеоном 1812 рока, грав ведущую роль у польском восстании 1830 рока и у мадырской освободительной войні 1848-1849 гг. Даякий час был предводителем мадырских войск. Бачинский был награжден почетным рангом - вун достав право нести головной прапор. Вун провойовал ушытку освободительную войну. По даяким данным за

доблесть и смелость йому дали чин капитана. После освободительной войны так предполагали, ош Бачинский утік у Турцию вадь у Америку. Сесе предположение лем у 1888 р. удалось опровергнуть.

Священник Ласло Шерегель предложил читателям письмо едного свидетеля. Вун дуже подробно описал жизненные перепетии и обстоятельства смерти М. Бачинського. „Михаил Бачинский погиб у последнюю темешварскую битву 9 августа 1849 рока. У левую руку вун держал прапор, котрый защищал, притиснувши його ид сердце, а у правую держал саблю, як Кинжі“.

Опытный Дембинский поблизости Темешвара, знавучи про утомленность и недоброе снабжение мадырских войск, заняв оборонительную позицию, так як головной удар думал нанести коло Орода. До польского генерала подключили разквартированные там мадырские части пуд руководством Дёжева Гуйона, Вийчеші и Кметі. Таким образом, кроме 10 тыс. повстанцев, мадырские военные силы объединили 54 тыс. человек и разпорядились 178 канонами. Проти них предводитель австро-русских войск Гейнау выставил лем 28 тыс. человек, правда, они мали 192 канона, што превысило число мадырских.

У день битвы 9 августа, рано у 9 годин у мадырскому табору сталися зміны у руководстве, так як неожиданно приїхав Бем и уповив Дембинскому: „Кошут назначил мене предводителем. Я завою приїшов, обы прийняти руководство“. И из тим предьявил назначение. Дембинский обняв Бема и уповив следующее: „Дорогий друг! Дякую, ош изнявись из моих плеч тяжкий крест!“

Появление легендарного Бема на поле битвы вселило новые надежды у войска. Бем не принял во внимание военную стратегию, нараз назначил битву, вместо того, обы перевел войска под Ород и объединил главные силы.

Зачалася пальба из обеих сторон, битка была жестокой. Намерением Бема было задержать австрийцев из помощью канонув и, обойшовши изправа, ударить по неприятелю иззаду. Под час битвы Бем упал из коня и изломил ключицу. Между тим битва точилась стрелянинов за исключением дакульких конных атак. На поле битвы не заметили раненого генерала, котрый не муг указать линию отступления. Таким образом, колонны войск начали инстинктивно утікати. После сього Гейнау беспрепятственно двинулся у сторону Темешварского замка.

Главной трагедией темешварской битвы была не лем у человеческих жертвах, а у тому, ош мадырское войско розсыпалось, як тріски.

Писание про Бачинського завершается следующими словами „... состоящее из многих тысяч людей неприятельское войско накрыло, як морские габы утопающий корабель, невеликую горсточку находящихся ищи у живых воинов. И воин, держащий у руках прапор 75-го батальона, героически погиб под Темешваром“.

Дёрдь Чотарі

Научный сотрудник районного державного архива

Потовамчила М.

Інтерв'ю із председов ВРМС Віров Гіріц на Межнародну конференцію у Брошшові

Віра Гіріц

7 марта у Брошшові відбулася Межнародна конференція по вопросу ролі національних меншин у общественной жизни. Там изобразились представителі разных етніческих груп Европы. Русинув Мадярщини представляла председатель ВРМС Віра Гіріц, котра розказала на одному из семинаров про роботу по модифікації Закона про меншини, котрый був прийнятий у Мадярщині у октовбрі 2005 рока.

Віра Гіріц веде ВРМС от 2003 рока и гордиться тым, што є русинка. Она отмітила также, ош русини Мадярщини достали вуд мадярського правительства таку моральну и матеріальну поддержку, котра дає возможность русинам сохранить свій идентитет, не позиравучи на вто, ош они не мавуть поддержки из отчужнины.

Даєме інтерв'ю Віри Гіріц, котроє от неї узяла новинарька Рейка Барта от часописа „Европа експрес“.

- Ци русини Мадярщини мали связь із Україинов ищи до того, як Мадярщина вступила у Европейську Унію? Яка связь є дниська?

- И до того, и теперь мы маєме дуже тісні связи із подкарпатськими русинами, котрі находятся у особо невыгодному положеню. Діяльності їх інституцій дуже препятствує того, ош Україна не признає русинську націю межи булше ги 40 національними меншинами, котрі живуть на її території. Мы надіємся на вто, ош, коли на Україні пройдуть выборы и утихнуть політичні волни по сьому поводу, Верховна Рада, накониць, возьме на порядок денный признание русинської національності, прошение про котроє уже много раз было подано. Перві кроки нової держави усе не дуже бізувні, айбо надіємся, ош сись вопрос скорше вадь пузніше розрішиться. Мы маєме тісні связи із нашими русинськими братами Словакии, Румунії, Польші, Воеводини. На открытіи наших русинських інституцій они представились файным числом. Румунську делегацію возглавляв Дёрдь Фірцак, депутат Румунського Парламента.

- Які маєте связи із українськов общинов Мадярщини?

- Я бы уповіла, ош они є выважені, из председателём украинської общины мы єсьме уєдно у совіщательных органах. Мы сохраняєме нормальні челоуіческі отношения и часто принимаєме участие на разных міропріятиях.

- Яка проблема є теперь майголовнішов у русинув?

- Майглавно проблемов на днись є проблема обученія языку.

Національність русинув уничтожив у 1945 році сталинський режим, котрый у 1949 році жестоко розправився из греко-католичеськов церквоу, запрітивши їи и сим самым изробивши нелегальным самое русинство. По послідній переписі населенія Мадярщини, нас, русинув, намного менше, як на самому ділі. Истинно, нас є коло 6000, што не може ся раховати малов меншинов.

Русинський язык переживать свій ренесанс. Мы зачали обучение русинському языку у Комловшці и у Мучоні у формі факультативного изученія національного языка.

Надальше мы плануєме завести русинськєе ошколованя у Шаторальяуйгелі, у Будапешті и у Пейчі, де, робив академік А. Годинка, и де живе русинська меншина из сильными національними традиціями. Недавно мы провели интересну межнародну конференцію по актуальным проблемам обучения русинському языку у Мадярщині и за гатарами, про котру мы хочєме опубліковати зборник.

- у Мадярщині из 1993 рока существуют меншині самоуправленія: містні, вседержавні, а из 2006 рока можуть быти и регіональні. Коли буде розрішена проблема представительства у Парламенті? Ци є на вто потреба? Як до того относиться мадярська політика?

- Я думаю, ош є у тому потреба и є желание політики. На конференції у Брошшові я говорила про нашу роботу по модифікації Закона меншин от 1993 рока, котру мы готовили межи 2003-2005 роками. Правда, ищи рано говорити про результаты сії модифікації, ото выясниться на выборах, добра она, вадь ніт. Вмісті из тым, я так думаю, ош у Мадярщині як правительство, так и Парламент рахувуться из меншиновими самоуправленіями. Мож казати, што мы уже стоимє на порозі Парламента. Уже лем треба переступити через порог.

- Ци занимавуться у достаточній мірі из вопросами національных меншин у Европейській Унії?

- Думаю, ош айно. Хоть мені видиться, ош сесе є булш на теоретичеському уровню. Айбо предложения разных секцій є діла нас хосєнными. Меншины Мадярщини у многих вопросах опережавуть даякі европейські меншины, айбо є ищи и такі вопросы, як, наприклад, парламентськєе представительство, до котрого требуєся рекомендація совіщательных органув Европейської Унії.

- Ци видите Ви разницю у отношенію Мадярщини до меншин, живущих у державі, вадь за її гатарами?

- Я не вижу разницю у отношенію, бо мы относимся до разных міністерств. Мадярами, живущими за гатарами занимается Міністерство Иностранных Діл, а мы относимся до другого - Міністерства по Проблемам Молодежи, Родины, Равных Возможностей. Таким образом розділяєся бюджет, політєческі влияния. Работа сих учреждений не перекрещуєся, они не роблять єдно другому во вред. Мадярськєе правительство дає возможности и мадярам за гатарами, и меншинам, живущим у державі.

- Як видите у Мадярщині стремленія Демократичеського Союза Мадярув Румунії, обы приняты у Румунському Парламенті законы относительно статуса меншин и относительно автономії?

- Рахувучися из теперішним состоянием румунських меншин, я думаю, не случайно и того, ош сись конференція отбылася у Брошшові. Мы дуже уболіваєме за румунських мадяр и желеамє їм успіхув.

Рейка Барта

Európa Expressz (2006. 03. 17.)

Товмачила Др. Маріанна Лявинец

15 років Світовому Конгресу Русинів

2 марта 1991 року у житті русинів світа сталося дуже важке событие: у Межилаборці (Словакія) ізобразили русини із цілого світа на свій I Світовий Конгрес. Із того часа минуло 15 років. За сий час состоялось ищи 7 конгресу: у Криниць (1993 рук, Польша, Лемковина), у Руському Керестурі (1995 рук, Воеводина), у Будапешті (1997 рук, Мадярщина), у Ужгороді (1999 рук, Украина), у Празі (2001 рук, Чехія), у Пряшеві (2003 рук, Словакія), у Криниць (2005 рук, Польша). Таким образом русини 8 раз збиралися із цілого світа, обы заявити про себе, ош мы есьме, подтвердити магічні слова А. Духновича: „Я русин был, есьме и буду...”.

Много писалося про сисі конгреси, много раз говорилося, айбо ясно едно: русини, котрі не мають державы, заявили про себе цілому світови, ош они были є и будут. Межи нами русинами много патріотув, и як казав еден із майбульших Будителюв русиньского народа А. Павлович: „Бог не дасть таким умерти, што спасли народ од смерти...” Дякувучи истинным патріотам, представителям делегацій держав, у котрых живут русини, мы можеме похвалитися, ош розцвіла наша культура, традиції, возродилася и стала розвиватися література, із тяжкостями, айбо став возрождатися и розвиватися наш русинський язык.

Привожу слова Петра Трохановського, председателя організації „Стоваришениа Лемків”, із його репортажа „Мої Конгресові дороги”.

„Найбарже пережил єм 1-й Світовий Конгрес Русинів. Знаву, ош сентименталізмом дниська тяжко когось порушити, але ци удасться от него утікнути? Ци удасться забути тогданшю поднесеность нашого уставаня із колін?... Памнятаву - слезы, як горох ми текли. Доста было побзерати на велику репрезентаціозну сцену із

надписом: „Ой, пробудіться, Русини... Обы у вас были пышні дівки, сыны, обы плоды наших отцюв не пропали, обы гробы наших предкув не плакали.” А кидь до того придати пузріня первый раз у жизни - на Медвідя Русинув, котрый красовався на державных гербах, а кидь ищи придати до того учутий тоже первый раз Гімн Русинув... Тото было такой понад челоуічеських сил...”
Межилаборці, 1991 рук.

На основі рішення Світової Рады Русинув (СРР) от 20.09.2005 и у доповнение того, што СРР просила у письмі 30.11.2005 р. - Рада офіційно інформірує, ош як представителя русинув Мадярщини у составі Світового Конгреса Русинув (СРР) визнає Асоціацію Русинських Організацій Мадярщини (АРОМ). Таким образом, русинув Мадярщини у Світовуй Раді Русинув представляє председа АРОМ - др. Степан Лявинец.

Честовані читателі и честовані представителі русинських цивільных організацій Мадярщини!

АРОМ - демократична організація, члени котрої суть реально зареєстровані и годні документально подтвердити свою діяльність, не мають фінансові довгы и додержувуть Устав Світової Рады Русинув. До днись у АРОМ вступили: Вседержавное Общество Русинської Інтелігенції ім. Антонія Годинки - председа проф. Др. Антоній Лявинец, Фондація За Русину - председа Віра Гіріц, Фондація За Спасеніє Деревляных Шедеврив Подкарпатя - председа Александр Купар, Общество Русинської Культуры - председа Ольга Сільцер-Ликович, АРОМ годна прийняти новых членув у тому припаді, кидь аспіранты отвічають условіям, указанным выше.

Др. Степан Лявинец, председа АРОМ

Рамочна конвенція

Рамочна конвенція вступила у силу 1-го фебруара 1998 року. Она є одним із майважных договорув, направлених на зашиту прав личности національных меншин. Стороны, котрі пудписали Конвенцію, взяли на себе одповідальность за обеспечение повного и реального равенства особ, котрі относятся до національных меншин у вшытких сферах економічної, соціальної, політичної и культурної жизни, а также условій, котрі дозволяють таким людям выражати, сохранять и розвивати свою культуру и національну принадлежность.

Чому Конвенція звеся „рамочною”?

Дефініція (опреділена) „рамочна” обозначає гатары, у котрых державы, котрі пудписали Конвенцію, можуть інтерпретировати її положенія у соответствии із ситуаційов, што склалися на їх території, спираючися на національное законодательство и соответствующую правительственной політику. Се определение ни у якуй мірі не одмінює юридичної повинности додержання положений Конвенції.

Які обовязательства, принимають на себе державы, котрі ратифіцировали Конвенцію?

Положения Рамочной Конвенции оприділяють широкий спектр вопросов, серед котрых суть:

- отсутствие дискриминации;
- обеспечение реального равенства;
- обеспечение условий, благоприятных для сохранения и развития культуры, религии, языка и традиций;
- свободу собраний, ассоциаций, выголошения мнений и свободу мысли, совести и религии;
- свободу доступа и обертаня до медіи;

Права по отношению до языка:

- хоснованя языка національного меншинства дома и у общественных містах, а также при контактах із административными властями;

- хоснованя свого имени у такуй формі, у якуй они звучать и пишуться на языку національної меншины;

Ошколованя:

- изучение языка національної меншины и ошколованя на данум языку;

- свобода созданиія институцій ошколованя, де преподавание ведеться на языку національної меншины;

Трансгатарні контакты із представителями своей национальнойности

Международное и трансгатарное сотрудничество

Участие у экономическуй, культурнуй и социальнуй жизни общества

Участие у работі органув публічної власти

Запрет насильной ассимиляции

Ко принимать рішення про належность до національної меншины?

Каждый має право рішати для себе, ци хоче принадлежати до національної меншины, вадь ніт. Се не значить, ош люба особа, може произвольно выбрати національну меншину и заявити, ош она є її представителем. Выбор индивидуума має основыватися на объективных критеріях, извязанных із соціально-культурнов принадлежностев до общины, таких як язык, віросповіданіє и культура.

Ушорила і товмачила Ольга Сільцер-Ликович

Проблематика изучения русиньского языка у Мадярщині и за гатарами

Марійка Чорній

Международна конференція, присвячена академіку Антонію Годинці стала важним етапом не дем діла лінгвістів, не лем діла учителей русиньского языка, айбо и діла широкого круга тых, ко намагаются сохранили и розвивати далше русиньский язык, возвести наш язык до международного уровня літературного языка. Широкий спектр докладув охватив не лем проблематику и особенности преподавания русиньского языка у шилияких державах, айбо и указав разні професіональні уровні, начинавучи од высокопрофесіонального научного - університетського до уровня школьного - недільных школ. Были освітлені шилиякі форми обучения русиньского языка, наприклад, як школьні олімпіады у системі русиньского недільного ошколованя (В. Падык), така форма ошколованя, котра ся спирає на языкові традиції єдного села (Борбала Майорний-Жебеші-Мучонь). Проблематику ошколованя русиньского языка, як части всеобщего мадярського обучения, освітила Марія Заяковскі-Борнаній (Комловшка, Мадярщина). У своєму докладі она затронула особенности и проблемы преподавания русиньского языка, начинавучи из школки (заградки) до уровня недільної школы.

Обучение русиньского языка у Комловшці спирається на фонетичну основу. Марія Заяковскі-Борнаній розказала, ош они хоснують дуже мало учебників, бо не мавуть їх доста. Дакотрі слушателі конференції предложили методику и грамматику русиньского языка, кодифікованого у Словакіи, діла ошколованя у Комловшці. На йсе учителька твердо заявила, ош русиньский язык, котрый хоснуєся у Комловшці, натулько ся отличає от языка и грамматики русинув Словакіи, што йсе неприємлемо діла них.

Проблемы ошколованя русиньского языка у Комловшці и Мучоні мавуть доста много общого из ошколованям у Румуніи, як йсе мож было учути у докладі Маріки Чорній, котрий мав мотто: „Нич не годно быти майсильным за ідею, котрый прийшов час“. (Віктор Гюго). У своєму докладі Марійка Чорній затронула проблемы реформы ошколованя, котра має узяти новое направлєніє - має полагагтися на сполупрацю школы из органами власти на містах, из церквов, культуральными організаціями, родительськими організаціями. За їхнім опытом, кидь родители привлечені до школьної програми, авады до реалізації школьного проекта, то мавучи добрый інстинкт до правдивости и кваліты, они

творять благодарну и постоянну общность из школов. „Осознание ролі родини поднялося у нашій школі выше простых отношений“. И сись процес сказався на поліпшені школьного окружения. Каждый родительський комітет проводив свою діяльність за навперед вироблєним планом. Формованя русиньской общины стало важным моментом у розширеніи ошколованя русиньского языка. Про йсе говорять и заключительні слова доклада Марійки Чорній:

„Наша община говорить по-русиньскы з давних-давен. По-русиньскы говорила моя бабка и моя мамка. Они научили и мене говорити по-русиньскы. Мы дустили наш язык у наслідство живым общением. Значить - наш материнський язык нигда не забудєся. Тому мы днись поставили собі ціль - изучати и розвивати наш русиньский язык и устно, и письменно. Завто велика радость діла нас тот факт, ош на днись мы організовали нашу Русиньску Недільну Школу. Мусай уповісти, ош мы раз мали лем 12 школашів, а нині маєме 20 учеников од другого до восьмого класув. Айбо мушу уповісти и за наші тяжкости - май важна проблема діла нас є то, ош мы не маєме книг-учебников. Не позиравучи на йсе, мы твердо увірені, ош сись вопрос урішиться.

У нашому общеніи и ошколованю мы хоснуєме зборники літературных и исторических текстов, народні співанкы. Основа нашего языка - йсе наш фольклор - зато мы горді за нашу фольклорну групу „Ластівочка“. Наша група, котра создана не так давно, уже выступила много раз на шилияких фестивалях и має великий успіх. Русиньскі коляды, котрі исполнила наша вокальна група, прозвучали на первой програмі Національного Телевїденія Румуніи и на програму Международного Телевїденія. За исполнение співанок и коляд ТВР-1 (Румунськое телевїденіє) наградило вокальну фольклорну групу „Ластівочка“ спеціальным дипломом у децембрі 2005 р.

Наша діяльність, котру мы проводиме на культурно-просвітительному полі, направлена на возрождение и далшое розвїтїє нашего материнського русиньского языка.

Особенности ошколованя русиньского языка лемків дуже файно освітив Тома Квока. Текст, спеціально припарованый діла публікації у нашу новинці, подаєме без изменений.

Др. Степан Лявинец

Марія Заяковскі-Борнаній

Сучасна практыка вчыня русиньско-лемківського языка в Польщи.

Тома Квока

Соціолінгвістычныя абставіны

В тых днях як раз мият 16 років од величезного перелому - засідання Округлого Столу, котрий стал ся початком новых демократычных часів, не лем в Польщи. То был тіж момент коли ріжны народны меншыны, а медже нима і Лемкы могли в кінці выйти зо своїх запертых середовищ і явні, свободні старати ся о пошану для своїх прав. Прав до захованя і розвиваня народовой свідомосту, тожсамос-

ти през поміч в розвою языка, культуры.

Лемкы зараз по 1989 зачали організувати структуры новой організації, котра бы ім забезпечыла можливіст діяня - в 1989 покликано першу лемківску, русиньску організацію - Товаришыня Лемків. Як одну з головніших ціли тота організація поставила собі проблем розвиваня і кодифікації лемківського языка¹, языка през 50 років не признаваного польском комуністычным владом.

Нова ситуація вукликала новы потреби, а серед них і потребу опрацуваня вельох підручників і інчых лінгвістычных матеріялів і прац, котры повинны творити так теоретичну як і практичну основу сучасного розвитку лемківського языка. При СЛ основано Комісію Школьніцтва, котра зачала творити і печатати сондажовы виданя підручників до лемківського языка². Основом ґраматичном і мерыторичном стали ся предвоєнны книжки М. Трохановского Перша лемківска читанка (Львів 1934) і Буквар. Перша книжечка для народных школ (Львів 1935). Товды тіж повстало сондажове виданя Словника Я. Горошача, котрого остаточна версія буде печатана допіро в 2005 р.

Зінтенсифікуваны діяня вельох люди, так діячів як і науковців, на річ лемківського языка ставали ся основом прац над кодифікаціям лемківського языка, над творіньом єдиного систему едукації. Появлявало ся шторааз веце науковых прац о лемківській культурі, літературі і языку³. Найновшом позиціям є печатана в Ополью величезна лінгвістычна праца під редакціям П. Р. Маґочіого Русиньскый язык⁴.

Найважнішым моментом для кодифікації стал ся 1999 рік - виданя першой лемківской ґраматыкы, авторами якой были проф. Генрык Фонтаньскій і Мирослава Хомяк⁵. Діло є комплетном ґраматыком лемківського языка, першом того рода працом в Польщи і ґраматичном основом систему вчыня лемківського языка і вшыткых підручників до вчыня того языка. Стала ся тіж основом програму лемківской філології. Додатковом книжком в цілым процесі кодифікації стал ся печатаний в 2005 р. Словник лемківско-польскій / польско-лемківскій⁶.

Сесы дві позиції стали ся основом цілого програму вчыня лемківського. До той поры учытелі лемківського языка з одной страны хоснували ксероґрафуваны матеріялы дыдактычны печатаны през СЛ, а з другой лишены были своей інвенція і творчости. Манкаментом тых видань был брак одной (єднакой) ґраматичной основы - стандартовой ґраматыкы лемківського языка, як тіж низкій ґрафічний рівен. На початку третього тысячлітя

проблем тот розвязала новооснована Фундація Спомаганя Лемківской Меншыны "Рутеніка", котра заняла головну ролю в процесі творіня основ систему лемківського просвіщаня. Їй діяльніст, была мерыторичным дополніньом цілого того процесу. Завдякы фінансовій помочи Міністерства Національой Едукації заняла ся печатаньом існуючых уж сондажовых 'стоваришыньовых' видань підручників до вчыня лемківського языка хоснуучы в цілым тым процесі тоты два головны стубы языка: ґраматыку і словник скодифікуваного лемківського языка. Вшыткы тоты позиції появляють ся тепер в усовершених, барже атракційных ґрафічніх версіях. Фундація печатат тіж новы лемківскы підручники і лінгвістычны працы⁷.

Сучасна ситуація вчыня лемківського

Од школьного рока 1991/92 до Основной Школы в Устю Горлицьким введено язык лемківскій як факультативний предмет в нормальным програмі вчыня - то значыт што был то предмет необовязковий. Першом учытельком стала ся Мирослава Хомяк, авторка вельох прац дыдактычных і головний сучасний творец підручників⁸. В слідуючым року лемківскій язык введено ішы до 2 шкіл - в Крениці і Розділю. Тот процес вводжыня меншынового языка до шкіл был проваджений уж на основі уставы з 1991 р. о системі просвіщаня (о вчыню меншынових языків в публічных школах), котру приняло Міністерство Національой Едукації. Устава дала народowym меншынам можливіст почутя народовой, етнічної, языковой та релігійной тожсамости - на внесок родичів школа зобовязана была зорганізувати і ввести до школы вчыня языка даной меншыны. З часом до чысла шкіл де ся веде лекції лемківського языка долучали і наступны школы і єдносткы (часом то были медже-школьны пункты вчыня). Тепер лемківського на рівні основных шкіл, ґімназій і середніх шкіл вчыт ся в понад 20 школах на етнічній Лемковині і на західных землях Полщи около 300 учеників.

Істніє около 20 шкіл, в котрых ученикы можут вчыти ся лемківського як факультативного языка в розмірі 2 годині на тыжден. З той можливости користат в цілій Польщи около 300 учеників. В кождій школі вчыт ся од пару до парунадцет осіб (вынятком сут пункты де лемківського вчыт ся 30-40 осіб).

На терені етнічної Лемковины чысло учеників (стан на 2002 р.):

- основны школы: Устя Горлицке - 8, Кункова - 6, Білянка - 6, ґладишів - 30, Ждіня - 12, Розділя - 8, Крыґ - 7, Бодакы і Бортне - 9, Крениця - 12;

- ґімназії: Устя Горлицке - 6, ґладишів - 10, Крениця - 5;

- захальнопросвітній ліцей в Горлицях - 31.

На західных землях вчыня веде ся в:

- едукаційний пункт в Ліґниці - 26;

- основны школы: Бжоза - ок. 25, Лешно ґурне - 12, Пжемків - 15, Кожухів - 4, Бучына - ок. 15;

- ґімназія в Стжелцах Краєньскых - 7.

Тото розметаня на двох кранцах Польщи то наслідство повоєнних выселінь Лемків на Західны Землі. Розшмарія по цілій Польщи, статус языка меншынового котрий має оґранічений zakres ужытя справляють што чысло учеників не єст велике.

Лемківска едукація нижшого ступня операт ся на затверджений Міністерством Національой Едукації авторскым програмі для основной школы і ґімназії а тіж

для середньої школи⁹.

Учителями на початку були особи з педагогічними кваліфікаціями - предо вшыткым учителям інчых предметів (польского або російского) языка а денегде і православны священники, котрых рідным языком был лемківскій. Розв'язаньом того 'тымчасового' стану была Курсоконференция для Учителів Лемківского Языка в Крениці, котру в 2000 р. во спілпраці з Міністерством зорганізувало Товаришын Лемків. 36 осіб-учителів по выслуханю серії выкладів з ґраматыкы і методыкы вчыня лемківского языка та зарахуваню кінцового кольоквіюм отримало міністерялны свідцтва котры потверджали їх компетенції гу вчыню лемківского языка.

Основою і єдиним з найважнішых діянь котры зепевняють розвитку і охорону языка є піднесіння го на рівен академічний. Уж в новых сполочно-політичных обставинах мож было зачати стараня про лемківску філологію на выжшій учельні. В 2000 р. Товаришын Лемків звернуло ся з офіційным звіданьом до соймовой Комісії до справ Народовых Меншын о можливості отворіння в Кракові напрямку де мож бы вчыти учителів лемківского языка і де мож бы водити науковы баданя над тым языком на академічному рівні. Комісія выступила до двох краковських учельні: Педагогічної Академії та Ягайлонского Університету з просьбом о однесіння ся до той пропозиції. Середовиско Інституту Східнославянської Філології ЯУ (де мал бы быти отворений напрям) одмовило можливості покликания такого напрямку на што радо пристала ПА, котра згодила ся тогто ввєсти до свого програму, та філологію вєсти як подвійну філологію з російском філологієюм (аналогічні до уж існуючого в Інституті Неофілології напрямку філологія російська з німецьком языком).

В академічному 2001/2002 року торжественно отворено на Педагогічній Академії напрям: філологія російська з русинсько-лемківським языком. То перший примір в цілій історії кед лемківскій язык ввошол на рівен академічний, на рівен выжшій учельні. На найбарже престижову польску учельню о профілю педагогічним, де вчыт ся будущых учителів, введено подвійну філологію, на котрій студенти берут участ в полным програмі з обшыры російской філології і в полным програмі з обшыры лемківской філології. Студены - абсолвенты той філології стають ся філологами і російськыма і лемківськыма - з вполноважніньом учителя російского та лемківского языка. На конец студій боронят магістерску працю з обшыры російской філології а дыпломову з обшыры лемківской. Их звания то магістер російской філології з языком русинсько-лемківським.

В програмі, окрем російськыма предметів, находят ся лемкознавчы, а то: практычне вчыня русинсько-лемківского языка, описова ґраматыка русинсько-лемківского языка, знаня про культуру і історію русинсько-лемківской языковой обшыры, русинсько-лемківска література, історія русинсько-лемківского языка, конфронтативна ґраматыка польско-лемківска і українско-лемківска, стилістыка русинсько-лемківского языка, методыка вчыня русинсько-лемківского языка, дыпломовий семінарий з русинсько-лемківского языка¹⁰ - разом творит то систем 10 годин занят лемкознавчых тыжньово. ґраматычны предмети веде проф. Генрык Фонтанський, автор лемківської ґраматыкы з Інституту Східнославянської Філології Шлеского Університету в Катовицях, методыку проф. Януш Гензель з Інституту

Неофілології Педагогічної Академії, літературу, культуру з історієюм та практычне вчыня языка др Олена Дуць-Файфер, адюнкт в Інституті Східнославянської Філології Ягайлонского Університету, а практычне вчыня лемківского Тома Квока, докторант в Інституті Славянської Філології Ягайлонского Університету.

Перший раз в історії Лемкы достали находу што-б на выжшій учельні могли студювати філологы, спеціалісты, будучы професіональны учителя лемківского языка. Нововыкшталчены молоды люде станут ся новым кадром учителів лемківского.

В тым році на філології находят ся 3 ґрупы студентів: на 1. році студуює 17 осіб (зачынало 22), на 2. то 6 осіб (зачынало 12), а на 5. році 2 (12). Проблемом попередніх років был брак, недостаточне чысло кандыдатів на студію што знеможливило отвераня слідуючых напрямів каждого рока. Прото през два роки не мож было створити 12-особовых ґруп і тепер сут лем 3 ґрупы: 1., 2. і 5. рік. Остатні два роки чысло кандыдатів было велыке, рекрутация ся удавала - влоны на єдно місце старало ся веце як 5 осіб, што є найліпшым свідцтвом популярности напрямку. В звязку зо змінном кількістю кандыдатів, Сенат

ПА рішыл, што од того рока рекрутация буде проходила што два роки - тогто має забезпечити стапе фінансуваня і стаий наплыв кандыдатів. Того рока перша ґрупа, може не барз чысленна, кінчыт філологію - будут то першы, в полни выкваліфікованы учителя лемківского языка.

Як ходит про методы вчыня, то ситуація котра возникла на філології є свого рода предеценсом в просвітній лемківській історії - перший раз языка лемківского вчат ся особи не будучы Лемками, што выкликує інчы підхід до той квестії. До того часу, в основных і середніх школах на лекціях лемківской мовы присуствовали лем етнічны Лемкы, особи котры в більшій мірі знали тот язык з хыжы, котры выросли з тым языком. На студиях то нова квестія, котра вимагає предо вшыткым інчы програм наукы.

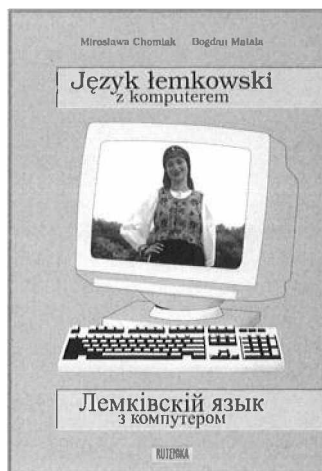
Прото тіж занятя з практычної науки лемківского языка веде ся подля авторских програмів самых ведучых.

Перспективы развития вчыня лемківского

Присутність на лекціях лемківского языка ці інчых лемкознавчых занятях не лем Лемків помагат языкови выходити з етнічного, меншынового або уского наукового простору, ставаня ся нормальным обчым языком, в котрым мож ся комунікувати не лем в лемківським середовиску. Хоц язык не є хоснуваний в комунікації урядовій (позвалят на тогто нова устава о меншынах) то такий выхід вельо значыт.

Велику ролю в розвиваню лемківского просвіщыня одгрыват видавнича діяльність Фондації Спомоганя Лемківской Меншыны "Рутеніка", котра в спілпраці з Міністерством Національой Едукації выдає штораз ліпшы мерыторичні і барже атракційны ґрафічні книжки, підручники, помочи дыдактычны і праці науковы. В перспективі пару років шыникне потреба створіння комплетного єдномовного словника лемківского языка, як тіж правопис і нова, академічка ґраматыка.

В цілым системі просвіщыня помали видит ся прогресивну тенденцію в розвитку так едукації на нижшых ступнях просвіщыня (росне чысло шкіл і пунктів де мож ся вчыти лемківского) як і на выжшій учельні, де в остатнім році на 12 місц было веце як 60 кандыдатів (в кінці принято 22 особы). Тогто вказує на заінтересуваня

Лемками і языком не лем зо стороны корисників того языка, але і інчых, што забезпечат саму егзыстенцію напряду філології.

Як останній етап і поміч розвитку мож занотувати, што на початку 2005 рока підписано в кінці Уставу о Народовых та Етнічных Меншынах, де уставово загварантувано опіку і розитя для вшыткых меншын, в тым і лемківской (русиньской). Першым ефектом котрий впливат безпосередньо з уставы то покликания Комісії Спільной Ряду і Народовых та Етнічных Меншын, котра є кордынатором і дорадцом Совіту Міністрів. Сеса устава, як і вельо підписаних скорше устав державных і медженародовых дає надію на охорону і свобідне розитя лемківського языка.

Тома Квока

*Ягайлонскій Університет
Краков, Польща*

Бесідуючи гев (і в цілій статії) про лемківскій язык, думаме про лемківскій варіант русиньского языка.

Працы М. Хомяк, першой учителькы лемківського языка: Лемківскы буквы, ч. I, кл. I, Ліґниця 1992; Граматыка лемківського языка, Ліґниця 1992; Лемківска граматыка для діти, Ліґниця 1992; Лемківскы буквы, ч. II, кл. I, Ліґниця 1993; Вчыме ся і бавиме, ч. I, кл. II, Ліґниця 1993; Назывники і часослова. Лексикальны gry і забавы, Ліґниця 1993; Вчыме ся і бавиме, ч. II, кл. II, Ліґниця 1993; Вчыме ся і бавиме, ч. III, кл. III, Ліґниця 1995; Вчыме ся і бавиме, ч. IV, кл. III, Ліґниця 1996; По лемківскы о языку, литературы і культуры, Ліґниця 1998, Шкільний словник тематичний (Школа, хыжа, природа), Ліґниця 1998.

Підручник до вчыня лемківського языка в зеровій класі: Ю. Прокопчак Буквы-малюванкы, Ліґниця 1996.

Книжка до початкового вчыня: П. Трохановскій Буквар, Ліґниця 1993.

Я. Горошак, Перший лемківско-польскій словник / Pierwszy słownik łemkowsko-polski, Ліґниця 1993, Материялы до фразеологічного словника, Ліґниця 1996.

Н. Дуц-Файфер, Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX w. i na początku XX, Kraków 2001; S. Rieger, Słownictwo i nazewnictwo łemkowskie, Warszawa 1995; E. Michna, Łemkowie - naród czy grupa etniczna, Kraków, 1995; Łemkowie i łemkoznawstwo, red. A. Zięba, Kraków 1997.

Русиньскій язык, red. P. R. Magocsi, Opole 2004.

Н. Фонтаński, М. Хомяк, Граматыка языка łemkowskiego, Katowice 1999 (I wyd.); Warszawa 2005 (II wyd.).

Choroszczak, Słownik łemkowsko-polski / Słownik polsko-łemkowski, Warszawa 2005

Підручник до вчыня лемківського языка в зеровій класі: Ю. Прокопчак Буквы-малюванкы, Warszawa-Legnica 2003.

Книжка до початкового вчыня: П. Трохановскій Буквар, Warszawa-Legnica 2003.

М. Хомяк, В. Матаła, Język łemkowski z komputerem, (ćwiczenia gramatyczne i ortograficzne), Warszawa-Legnica 2003; М. Хомяк, М. Гórska, Słowniczek tematyczny: Szkoła (polsko-łemkowsko-angielski / angielsko-łemkowsko-polski), Warszawa-Legnica 2003; М. Хомяк, М. Гórska, Słowniczek tematyczny: Dom. Człowiek. Przyroda. (polsko-łemkowsko-angielski / angielsko-łemkowsko-polski), Warszawa 2004; М. Хомяк,

Język łemkowski - kurs podstawowy, Warszawa-Legnica 2003; М. Хомяк, Język łemkowski. Część 2 dla szkoły średniej, Warszawa 2004; М. Хомяк, Język łemkowski. Część 2 dla gimnazjum, Warszawa 2005; Н. Фонтаński, М. Хомяк, Gramatyka języka łemkowskiego, Warszawa 2005 (II wyd.).

Я. Горошак, Лемківско-польскій словник / Słownik łemkowsko-polski, Warszawa 2004.

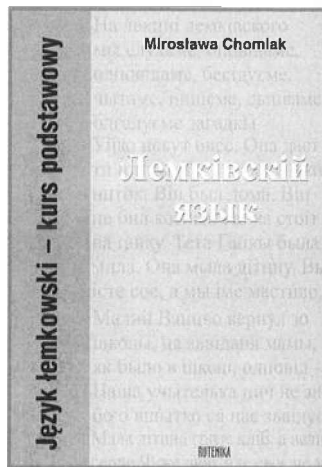
Підручники авторства М. Хомяк: Лемківскы буквы, ч. I, кл. I, Ліґниця 1992; Граматыка лемківського языка, Ліґниця 1992; Лемківска граматыка для діти, Ліґниця 1992; Лемківскы буквы, ч. II, кл. I, Ліґниця 1993; Вчыме ся і бавиме, ч. I, кл. II, Ліґниця 1993; Назывники і часослова. Лексикальны gry і забавы, Ліґниця 1993; Вчыме ся і бавиме, ч. II, кл. II, Ліґниця 1993; Вчыме ся і бавиме, ч. III, кл. III, Ліґниця 1995; Вчыме ся і бавиме, ч. IV, кл. III, Ліґниця 1996; По лемківскы о языку, литературы і культуры, Ліґниця 1998, Шкільний словник тематичний (Школа, хыжа, природа), Ліґниця 1998.

В спілпраці з ФСЛМ 'Рутеніка' повстали: М. Хомяк, В. Матаła, Język łemkowski z komputerem, (ćwiczenia gramatyczne i ortograficzne), Warszawa-Legnica 2003; М. Хомяк, М. Гórska, Słowniczek tematyczny: Szkoła (polsko-łemkowsko-angielski / angielsko-łemkowsko-polski), Warszawa-Legnica 2003; М. Хомяк, М. Гórska, Słowniczek tematyczny: Dom. Człowiek. Przyroda. (polsko-łemkowsko-angielski / angielsko-łemkowsko-polski), Warszawa 2004; М. Хомяк, Język łemkowski - kurs podstawowy, Warszawa-Legnica 2003; М. Хомяк, Język łemkowski. Część 2 dla szkoły średniej, Warszawa 2004; М. Хомяк, Język łemkowski. Część 2 dla gimnazjum, Warszawa 2005; Н. Фонтаński, М. Хомяк, Gramatyka języka łemkowskiego, Katowice 1999 (I wyd.); Warszawa 2005 (II wyd.).

⁹ М. Хомяк, Н. Гранатовска, Р. Трохановскій, Н. Дуц - Файфер, М. Ванца - Шавлук, А. Квока, Program nauczania języka łemkowskiego(rusińskiego) do

szkoły podstawowej i gimnazjum. Dopuszczony do użytku szkolnego przez MEN-DKW-4014 - 133/99 z dn. 31. 03. 1999 r. i М. Хомяк, Program nauczania języka łemkowskiego (rusińskiego) dla szkoły średniej(liceum, technikum, szkoła zawodowa). Kurs podstawowy. Dopuszczony do użytku szkolnego przez MEN-DKW-4015-7/00 z dn. 18. 09. 2000 r.

1. рік: практичне вчыня русиньско-лемківського языка (90/90); 2. рік: практичне вчыня русиньско-лемківського языка (90/90), описова граматыка русиньско-лемківського языка (60/60), знання про культуру і історію русиньско-лемківської общыры языковой (30/30). 3. рік: практичне вчыня русиньско-лемківського языка (90/90), знання про культуру і історію русиньско-лемківської общыры языковой (30/0), русиньско-лемківска література (0/30), історія русиньско-лемківського языка (0/30), конфронтативна граматыка польско-лемківска і українско-лемківска (30/0). 4. рік: практичне вчыня русиньско-лемківського языка (78/90), русиньско-лемківска література (26/30), стрылістыка русиньско-лемківського языка (26/0), методика вчыня русиньско-лемківського языка(26/30), дыпльомовий семінарий з русиньско-лемківського языка (0/15). 5. рік: практичне вчыня русиньско-лемківського языка (60/60), дыпльомовий семінарий з русиньско-лемківського языка (13/30).

Роль Иоанна Чурговича у розвитку школьського образования на Подкарпаті у другій половині XIX ст.

10 лютого у дні Неділі Антонія Годинки состоялась научна конференція по проблемам обучения русинському языку у державах, де живуть русини. На конференції присутствовали представители 6 держав Европы, што говорить про великий интерес до сього вопроса, про актуальность його и у наші дні. Докладчики из сусідніх держав обмінялися сведениями про діяльність недільних шкіл и про деякі методи преподавания русинського языка. Айбо попозирайме, што было булше як 200 років тому назад, якими были народні школи тогды, и кто стояв во главі школьського народного образования.

Мусиме вернутися мало до історії. У януарі сього рока, а точніше 26 януара, минуло 215 років из дня рожденія Иоанна Чурговича - известного педагога, організатора школьського образования и подготовки педагогов діла народных школ.

Чургович був сином Новоселицького пароха (род. у селі Новоселиця на Перечинщині, на Подкарпаті). Вун закончив сільську школу, а затым поступив у Ужгородську гімназію. У гімназії Чургович проявив великий интерес до наук, став первым учеником у класі. Родичі, увидівши його стремління, отправили юношу діла дальшого ученя у Пешт, у училище „для обучения любу мудреческих наук“, а затым у Ужгородський богословський ліцей.

У „Очерках карпато-русской литературы“ є сведения, ош И. Чургович „... в 1817 году был возведен в сан пресвитера и одновременно получил место учителя в Ужгородской гимназии. После двухлетнего учительствования Чургович был отправлен в Вену для увенчания своего образования, а именно во Фринтланеум, где в 1823 году торжественно получил звание доктора богословия и возвратился снова на родину“. Испершу И. Чургович робить у должности душпастиря у невеликому городі Бєсєрминь, а из 1827 рока став первым директором Ужгородської гімназії. У сись час вун занявся організаційов школьського образования, а именно у начальных школах и также подготовков педагогов діла народных школ. Його діяльність была націлена на усовершенствованіе начальної школи, на образованіе народных училищ, строительство новых народных школ.

И. Чургович був дуже образованным чоловіком, талантливым педагогом и наставником. Вун пользовався великим авторитетом и межи воспитанниками семинарії, и межи педагогами гімназії и также межи широков общественностью Подкарпатя.

У педагогіці И. Чургович спирався на учение Песталоцці. Вун пропаговав роботу по фізическому розвитку дітей, великое значеніе придавав розвитку їх природных задатков. Выступав проти фізических мір наказания. И. Чургович був солідарный из педагогіческими ідеями Песталоцці у воспитанію личности, придаючи великое значеніе личному приміру воспитателя.

Крім того, Чурговичу импоніровало ученіе Песталоцці про вто, ош моральное воспитаніе тісно

извязано из релігійным. Вун раховав релігію своей моральностью. Як и Песталоцці, И. Чургович придавав великое значеніе ролі матері у сім'ї у воспитанію дітей, бо мати мусить из раннього віка розвивати способности дітини, воспитовати у ній любов до людей, знакомили из моральными цінностями чоловіка.

Важным педагогіческим фактором И. Чургович раховав теорію гармонического розвитку и способностей дітей, теорію элементарного образования, объединеніе обучения из навыками до работы, што мало бы были основов общественного и родинного воспитанія.

И. Чургович обогащав теорію и практику просвіщенія, обучения и воспитанія своїми цінными трудами, обобщивши їх у своїх „Церковных проповідях“, котрі увиділи світ лем пуля його смерти у 1888 р.

Проповіді И. Чурговича мали великое воспитательное значеніе, їх стиль дуже чіткий, лаконічний у словах. Дуже поражавуть глубина и ясность філософської мысли, што не має нич общего из красномовієм. И. Чургович писав проповіді на руському (русинському) языку и по-мадярськи. Я. Коменський выдав у 1888 р. „русські проповіді“ под названіем „Церковныя проповіды Иоанна Чурговича“, де отображений їх педагогіческий и літературный діапазон.

Заслугов И. Чурговича є організація научной бібліотеки, де были избрані книги на сімох языках по природознавству, юриспруденції, художественной літературі и педагогіці.

И. Чургович из 1831 р. був у сані капітулярного вікарія. Вун хотів основати при капітулі хор. У 1833 р. свої заслуги у качестві хормейстера предложив „таинственный“ Константин Матезонський, котрый прибыл из Перемышля.

Послі долгих роздумій, звязаних из отсутствіем документув у сього явно політического емігранта из Росії, Чургович принял його на службу. И К. Матезонський основав первый на Подкарпаті многоголосный хор, уд котрого пошли всі другі.

Епископ В. Попович освободив И. Чурговича от должности вікарія, айбо назначив директором Ужгородської учительської семінарії, котрым вун був из 1839-1861 рр. Под руководством Чурговича приняті нові моральный и дисциплинарный уставы семінарії. Чургович плановав выпускати „Руську народну газету“, основати кириличну печатню, айбо не устиг, умер у 1862 р. у Ужгороді.

Бібліограф И. Чурговича И. Мондок у „Очерках карпаторусской литературы“ писав, што „Чургович був особов не лем духовнов, а и мудрым начальником и педагогом, достойным особого внимания и уважения, був „карпаторусским Плутархом“.

Мы не можеме не согласитися из його словами и гордимся тым, што маєме такого великого предка.

Составила др. М. Лявинец

Литература:

1. Проф. Др. И. Поп „Энциклопедия Подкарпатской Руси“
2. В. Сочка-Боржавин „Будители Подкарпатских русинов“

Пам'яті Івана Мурані

Сього року минає 125 років од дня народження знамого ученого, професора математики, астрономії, поета і писателя, визначного представителя інтелігенції Подкарпаття 20-40 років ХХ ст. - Івана Мурані.

За довгі роки властвовання на нашій Срібній землі комуністического режиму сей високоєрудований чоловік, вірніше його пам'ять, була искусственно забыта у силу того, што его діяльність была усе направлена на укріплення славы нашого русинського народа, его традицій и культурного богатства.

Так сталося, што лем послі падения імперії зла и насильництва, уд чого пострадала уся сім'я Мурані, появились поодинокі курті публікації про такого уникально всесторонне образованного греко-католического священника, яким був о. Іван Мурані.

Тепер настав час и мені, як его внукови, помнянути его у сій куртій публікації уд имени уже так мало обставивших его нащадкув и оддати честь его славну личності.

Ітак, Іван Мурані родився 9 марта 1891 року у селі Турьї Ремети, што на Перечинщині, у сім'ї поштового служителя Івана Мурані. Мамка, Гелена Натолія, была внучков родної сестры Александра Душновича - Зузанны.

У своій статті „Вспоминок на родину И. Сильвая“, котра была опублікована у „Літературний неділі“ (№ 7 за 1944 р.), И. Мурані розказує про своє дитство и про знакомство из сім'їв Будителя у Турьїх Реметах, коли йому, автору, было усього 7 ці 8 років и жив вун у бабки, недалеко уд фары Івана Сильвая. Из

чотирьох комнат священник у одной мав свою канцелярню, де сидів и штось писав, вадь стругав из дерева. Вун грав на разных музыкальных инструментах, співав дуже приятним голосом. Из дітьми говорив усе „по-тутешньому“, хотя писав и проповідовав, у основному, руським языком. Його жона, Марія Рац, знала мадярський, німецький и руський языки, айбо из будущов тещов И. Мурані говорив лем „по-тутешньому“. Од них и од сільських хлопцов Іван добре засвоїв тот народный язык, на котрому пузніше писав свої художественні произведения...

Середню школу Іван окончив у Мішколці, пуся чого поступив у Ужгородську гімназію, а пузніше у Будапештський політехнічний институт. Туй вун проучився лем 2 роки, бо його матеріальное состояние не позволило дальше учиться - умер отец. Треба было помогати сім'ї, и Іван Мурані їде у Ужгород, де поступає у богословську семінарію, благо учение там было бесплатным.

У 1905 році вун був висвячений на священника. Сього року вун женився на дочці Івана Сильвая (Уріїла Метеора) - Лаури.

Свою діяльність о. Іван Мурані зачав у селі Нересниці на Тячівщині, де народилися его дві дочки - Надежда (1906), и Георгіна (1909) - моя Мамка.

Его друга фара была у селі Березово на Хустщині, де

народилися сын Николай (1911) и дочка Катерина (1913).

Айбо недовго продолжалася спокійна сімейна жизнь. Внезапна сімейна трагедія оборвала іділю. Из приходом у Березово руських войск у 1915 році, моя бабка Лаура у еден из морозных зимних днів вибігла до хліва, обы закрыть уд катун худобу и птицю. Она так застудилася, што через дакулько днів умерла, пишивши на руках у о. Муранія чотирьох малых дітей.

Се была трагедія. Діти и отец неимовірно тяжело переносили сей удар судьбы. Прийшлося старшим сестрам дозировать за двома молодшими, варити, прати. Моя Мамка згадує, што отец бывало, наварить горниць пасулі, покладе на стул, и усі їли пару днів, та ищи и пес Чітрі наївся.

А через дакулько днів назад штось наварив нянько, вадь дочка Надія. Але саяк жити їм было дуже тяжело.

Видячи, як о. Мурані тяжело бідує из чотирьма дітьми, удовиця поштового службовця Баньої Ілона предложила помочи даколи наварити їсти. Сеся душевна, глубоко

віруюча жона помалы узяла на себе тяжкості по ведению газдуства у сім'ї о. Івана Мурані. Моя Мамка и мої тютки, и также о. Николай Мурані до конца своїх днів споминали сю прекрасну жону лем самими красивими словами. Щи и я мав щастя познати її и научитися многому од сеї мудрої жоны. Усі м'її называли бабков, хоть по крови она нам не была родичка, айбо своєю вірністю и душевностью завойовала право на нашу любов.

У 1919 році Іван Мурані переїзжає у Ужгород, де занимает должность профессора латыні, географії и математики у Ужгородській

Іван Мурані и його жона Лаура 1905 р.

учительській семінарії.

Паралельно преподає руський язык и астрономію. Вун знав просто и доступно преподавати тяжкі розділы навчальных предметув и сим викликав у студентув интерес до науки.

Про його скромность и вымогливость до себе ходили легенды. Мамка згадує, што отец заставляв своїх дітей учиться усе бульше, ги было треба по програмі, а экзамены просив прийняти своїх колег, обы сам не экзаменовав своїх дітей. Именно сьов строгостью як до себе, так и до дітей, вун воститовав їх дуже скромными, айбо знающими людьми. Многі не знали, што профессор Іван Мурані був членом-кореспондентом Мадярської Академії Наук и переписовався из Сорбонов, як автор многих научных трудов из математики и астрономії. Вун доказовав теорему квадратуры круга и добився дуже добрых результатов у сьому вопросі.

У себе дома на поді вун изробив маленьку астрономічну обсерваторію, де проводив свой вольный час, одпочивавучи од напруженої работы и сімейных забот. Результаты его старанной работы были опубликовані у 1933 році у учебнику „Астрономія“.

Іван Мурані надале поддержкеє связі из родинов своєї жоны - сім'їв Івана Сильвая. Се повліяло на его літературну діяльність. Общавучися из Іваном Сильваєм (Уріїлом Метеором), Іван Мурані дустанє цінні

поради и напутствія од знамого літератора. Вун зачинає печатати свої произведения испершу у „Літературній неділі“, а пузніше окремыма книжками. Так, за період од 1941 по 1944 р.р., было напечатано 19 прозовых произведений. У издательстві „Подкарпатського Общества Наук“ было выдано отдельными книжками два зборника его прозы: „Оповідання и байки“ (1941 р.), „Давні дяки“, пьеса „Тарасовичи“ и інші розказы (1943 р.). Произведения печаталися под псевдонимом Иван Бростяник.

Еден рецензент, аналізуючи изданіє „Давні дяки“ у „Літературній неділі“, написав, што „перед нами літератор из великим жизненным опытом, автор широкого горизонта. Розказы „Давні дяки“, „Смерть або Конець світа в Княжом“ – се є філософські роздумія над нашим прошлым“.

Иван Мурані успішно перевюв на русинський язык пьесу Шекспіра „Річард III“ и ряд произведений Діккенса. Свободно владіючи англійським языком, сесі переводи вун выполнив натупько достоварно, што многі професіональні товмачі чудовалися їх точности.

Серйозну роботу проводив Иван Мурані и у области языкознанства. Вун мав свою граматіку руського языка (рукописі) и держався її у процесі преподаванія.

Иван Мурані відстойовав етимолого-фонетический принцип правописанія, а твердый знак раховав излишним. Из сього привода важным была его стаття „К вопросу литературного языка подкарпатских русинов“, котра была напечатана у рочному отчеті Ужгородської учительської семінарії за 1939 учебні roky. Автор осуждає языкову боротьбу, яка точилася коло сего вопроса. Вун пише: „Наш маленький народ вмісто того, чтобы сконцентрировать свои духовные силы для обоснования своей будущности, занимался аж до последних времен бесплодной борьбой, котра всякій поступ, всяку хосенну роботу, всю можливість об'єднання сил для поднятия культурного и политического уровня нашего народа здіпала майже невозможным.“ (Цитую за оригіналом из збереженням правопису автора.)

Имя Иван Бростяник, под котрым печатався Иван Мурані, было добре извѣстным у Ужгороді и Подкарпатію у 30-40 роках XX столітія. Д-р Иван Гарайда, котрый возглавлял „Подкарпатское Общество Наук“ и редаговал журнал „Літературна Неділя“, был другом Ивана Муранія и часто давал місто на страницах часописа його розказам, байкам и статям на літературні темы. Дружба їх была

натупько кріпкою, што коли у 1944 році Ивана Гарайду арештовали енкаведисты, и пуд час слідства вун умер, то не выдержав и Иван Мурані – од сѣі вѣстки у него 28 октовбра 1945 рока сталося кровоизлияние у мозок, и вун умер.

Иван Мурані похороненый на бывшому замковому цвинтарі у Ужгороді, недалеко од могили епископа Александра Стойки. Моя Мамка пригадовала, што у 1947 році до неї у тюремну камеру привели двох жун, котрі доглядали за могилою о. Стойки. Они розказали, што якийсь руський солдат выпасає на цвинтарі корів и привязав одну до хреста могили о. Стойки. Коли йому уповіли, ош тото могила епископа и негідно такое робити, тоды солдат зачав на могилі танцѣвати и співати. Пак нагле ся ухопив за серце и упав мертвым, а корова урвала хрест и побігла из ним через цвинтар. Так Господь наказав богохульника. Страшный, але дуже поучающий пересказ.

Типирь сей цвинтар уже практично не существует (там є етнографічний музей, сканзен), обсталися лем три могили. Серед них є и могила мого діда, о. Ивана Мурані. Каждый рук на 1 новембра я из своих жонов посіщаву усі могили наших померлых родичув и у тому числі и могилу дідика Муранія. Минувый рук я дав изробити новый хрест, и тепер могилу видко издалека.

Из літературного наслідія Ивана Муранія на жаль многое пропало. А се завто, што даже пуся его смерти енкаведісты изробили обыск и забрали усі книги, рукописи, астрономічні пособики, у тому числі многі произведения Ивана Сільвая и Александра Духновича, напакowali на три вozy и повезли до Рахова. Там се ушытко переробили на

картон.

Так нищили комуністы ушытко, што їм напминало про культуру славного русинського народа, котрый не покoriлся нашествію варварув, пробовал протистояти своєю интелігентностью и культуров сьой чумі XX столітія. Под жернова сталінської машины зла через рук попал и муй отець, Александр Мейсарош, моя Мамка Георгіна Мейсарош-Мурані, а у 1949 році и її брат – вікарій греко-католической Мукачевської епархії Николай Мурані. Але се уже інші історії.

Многостороння діяльність Ивана Мурані внесла великий вклад до сокровищниці Подкарпатя и поставила його имя у еден ряд из иншими знамыми личностями нашего края.

Др. Павел Мейсарош

Иван Мурані (1936 р.)

Честовані читателі!

Просиме Вас подпоровати **Вседержавнос Общество Русинської Интелігенції имени Антонія Годинки** 1% податка личного дохода.

Вашу фінансову подпору просиме перевести на рахунок:

Swift kód: TAKBUNB 54700082-18003699

Adószám: 18179475-1-42

Председа Проф. Др. Антоній Лявинец

Просиме Вас подпоровати **Фондацію За Русинув** 1% податка личного дохода.

Вашу фінансову подпору просиме перевести на рахунок:

OTP Bank Rt: 11784009-20300735

Adószám: 18170720-1-42

Председа Віра Гіріц

Перва стріча керівників меншинових інституцій Мадящини

11-12 марта у Бойі, у Німецькому Культурному Центрі (НКЦ) была проведена перва стріча председателюв меншин и руководителей институций Мадящины. Приглашенных гостей привітствовали: председа Офіса Національних и Етнічних Меншин Мадящини - Антал Гейзер и директорка НКЦ - Ержйбет Кнаб.

Из докладом выступив Мартон Ишпановіт, завідующий відділом ОНЕМ.

Про сам процес создания институций у своєму докладі розказав др. Атіла Бузал. Вун освітив тоты тяжкості, из котрыми столкнулися председателі Все-державных Меншинових Самоуправлений при організації, вадь при передачі уже дієвствующих институций.

Др. Атіла Бузал дуже важным рахує тот факт, ош создані юридичні основи, по котрым будуть фунговати меншинові институції. Затым началось засідание „круглого стола” под председательством Антала Гейзера. Антал Гейзер отмітив успішну роботу, котру провело ВРМС русинув. (Про русинські институції інформацію даме окреме).

Председа Німецького Самоуправления Отто Гейнек розказав, што свою роботу они начали из общего обсуждения создания институций, на котрому прийняли участие вшыткі руководителі німецьких меншинових самоуправлений и институций. Они ся договорили, ош руководителями институций мусять робити лем кваліфіковані люди, бо от них зависит успіх и кваліта работы.

Председа Словацького Вседержавного Самоуправления Н. Фузик информовав участників конференції, ош от 1999 рока уже создано 9 словацьких институций, такі ги театр, научно-изгладовательський центр и др. Выдаєся тижневик „Людові Новины”.

Про болгарські институції розказав др. Димитрос Мусев - председа Болгарського Вседержавного Самоуправления. Уже много роков успішно фунгує Болгарський Дом Культуры, котрый подпорує Болгарське Вседержавное Самоуправление. У Домі

Культуры робить театр, бібліотека, интернет-кафе. Председа Хорватського Вседержавного Самоуправления - др. Мігай Каргіч розказав про роботу регіонального музея у регіоні Ваш, про роботу школ у Пийчі и Бийкешчабі, організацію нової школы у Шаторалагуйгелі, про научно-изгладовательський центр у Сорвоші.

Про роботу польських институций розказав др. Конрад Шутарський, виділивши успішне ошколованя дітей и обучение польському языку. Великое значеніє мала реновація храма св. Ададьберта.

Интерес вызвав доклад председы Циганського Все-державного Меншинового Самоуправления - Йожеф Балог. За послідні три рокы образовалися дві циганські институції - бібліо-тека, де зобрано булше ги 10 тыс. книг и много истори-ческих документув и музей из галерейов. Циганська община має інформаційный культурный центр и сіть заведений по методиці изучения занятости.

Гречеська община позитивно отнеслася до создания новых институций и тепер має у планах організувати Гречеський Культурный Центр, про што розказав председа гречеського ВМС Скевіс Теодорас.

Про організацію Педагогического Центра Сербської общины у 2006 р. розказала председа Сербського ВМС - др. Міліца Павлов.

Армянська меншина не має новообразованных институций, айбо активно проводить роботу недільна школа, Армянський Дом Культуры. Особое значеніє у культурный жизни армянської общины має армянська церков у Мадящині, - про йсе говорив Адам Саркісян - зам. председы Армянського ВМС. Пленарное засідание продовжилось докладами руководителей даяких меншинових институций, про їх фунгованя. Председательствовал Дёрдь Попович, заміститель председателя Офіса Національных и Етнічных Меншин.

Выступили: Йожеф Шібалін - директор Герцегановського заведения по обучению хорватського языка

Виступає Антал Гейзер

Виступає Віра Гіріц

На засіданні

у заградці, начальну школу і колеґіумі.

Габрієла Давід - директорка Пейчського Німецького Колеґіума ім. Валерії Кох.

Др. Єва Роніні Шлаба - директорка Польських шкіл по обученню язук. (Будапешт)

Анна Лаффертон - директорка Німецького Педагогического Інститута - Пейч.

Др. Нікос Фокас - директор Греческого Изглагодавательского Інститута - Будапешт.

Моніка Амбах - директорка Німецького Культурного и Інформаційного Центра - Будапешт

Дёрдь Андо - руководитель Легатум КГТ - Будапешт

Чоба Горват, завідующий Кroatika КГТ - Будапешт.

Ференц Мукіч - завідующий Словенського Радио.

Анна Сабадош - завідующая Словацького Центра Документації - Будапешт.

Валерія Мориляк

Про цивільні організації Мадярщини (часть I)

Принятый у 1993 році и модифікований у 2005 р. LXXVII Закон про вибори депутатів меншиновых самоуправлений гласить, ош выдвигати кандидатів у депутати мають право меншинові цивільні організації. Готовлячися до виборів, ВРМС проаналізувало діяльність зареєстрованих у Мадярщині русинських меншинових цивільних організацій и сев інформаційов наміряєса помочи русинській общині у объективній орієнтації.

Еднов из майдавних цивільних організацій є ОРУМА, председов котрої був и типирь назад є Габор Гаттінгер. За часы уд 1998 до 2002 рока, коли Габор Гаттінгер був председов ВРМС, ОРУМА дустала из державных грошей пудпорованя у 4.426.126 Фт. На сисі гроші и при поддержке Фондації Национальных и Этничных Меншин Мадярщини (надале Фондація), ОРУМА продовжила выпускати місячний часопис „Русинський Живот“ (отв. редактор Габор Гаттінгер, гл. ред. Юдіта Кішш.) Часопис появлявся рідко, нерегулярно, не засылався членам общины, а редакция не годна была розраховатися из Фондаційов за скільтованое фінансовое подпорованя. Скоро часопис пропав, а редакция и основатель ОРУМА обсталися довжні Фондації 800.000 Ф. Зачалося судебное діло, а довг на 2003 рук урус до 1.500.000 Ф. Избраное у 2003-му р. новое общее собрание ВРМС мусило виплатити Фондації довг ОРУМА, бо инакше не могло бы принимати участие у конкурсах Фондації на фінансовое подпорованя. У рішеньови Центрального Районного Суда Пешта уд 23.04. 2004 рока выголошено, ош ОРУМА довжна ВРМС 1.500.000 Ф. Отв. редактор Габор Гаттінгер и гл. ред. Юдіта Кішш на судовому процесі призналися, што скільтовали гроші и не годні за них розраховатися рахунками.

Банковское инкассо было неуспішным, и уд осени 2005 рока ОРУМА находится пуд принудительным исполнением и у скорому будучому може быти исключеным из списка цивільных організацій.

Ищи у процесі агонії „Русинського Живота“ нагле родився у Будапештському Меншиновому Самоуправлению новый часопис „Русинський Вістник“ (отв. ред Юдіта Кішш - председа СРМС, главный ред. Тібор Миклош Попович - куратор и многомиліонный довжник Фондації и Министерству Культурного Наслідія).

Обое - основатели и активисты ОРУМА. „Русинський Вістник“ у мадярській меншиновой медіи здобыв собі славу „неперіодичной періодики“, а из місячного часописа преобразився у двомісячний и закончив свое безславное существование у августі пожеланием „Приятных Великих Сят!“ (цитуюме журнал „Русинський Вістник“ річник VI. число 4-5, апріль-май, 2004). Руководители редакции „Вістника“ за ушыток час существования обставалися вірными своєю ідеологією: „Кільтовати державні гроші и обставатися все и усім довжнима!“.

Про діяльність ОРУМА не маєме інформацію, пригашений за послідні три роки на мероприятия не дуставали сьме, и русинська община Мадярщини не знає про события, извьязани из ОРУМА, бо організація не дійствує. На VII Конгресі Світової Рады Русинув у Криници у юнію 2005 рока ОРУМА была представлена едным членом замісто дисятох, про председателя ОРУМА и представителя у Світову Раді уд Мадярщини Габора Гаттінгера офіційально нико нич не знав. На Конгресі было выбрано новое руководство Світової Рады, котре возглавив проф. П. Р. Магочі. Согласно просьбы Ассоциаций, Світова Рада от 20.09. 2005 р. визнає Ассоциацию Русинских Организаций Мадярщини. Вмісто ОРУМА., Будители, Вседержавного Союза Русинув Мадярщини у Світову Раді русинув Мадярщини представляє Ассоциация Русинских Организаций Мадярщини. Про сисі изменения інформацію подаме у далших матеріалах часописа.

Про бездіяльність и довги перед державов общества „Будители“, (председа Тібор Миклош Попович) даме інформацію товды, як Генеральна Прокуратура Мадярщини закончит по сему ділові слідство.

Русины Мадярщини уже довгі роки нич не чувуть про міроприятия и діяльність Вседержавного Союза Русинув Мадярщини (пред. К. Жупан) и Русинського Молодежного Общества (пред. Тібор Тёрёк). Русинські меншинові організації возмущени тим, ош межи нима лем на папірьови существуют сякі формації, котрі ганьблять честь русинув Мадярщини.

Судебні протоколы и рішення храняться у Бібліотеці и доступні діла ознакомлення.

Председатель ВРМС Віра Гіріц

Руководство и сотрудники Офіса Национальных Меншин Мадярщини уєдно из председами Вседержавных Самоуправлений Мадярщини провели засідання по обміну опытом фунгования меншинових институцій. Засідание отбылося из 30 марта до 2 апріля у Культурно-Просвітительному и Оздоровительному Центрі Хорватов Мадярщини на острові Паг.

Діяльність Русинського Меншинового Самоуправління Ваца

Андрей Ілько

Русинське меншинове самоуправління (РМС) Ваца образовалося у 2002 році. Предсидателем його є Андрей Ілько, членами - Иван Манайло, Ірма Манайло, др. Марія Мейсарош, др. Павел Мейсарош. Усі они походять із сімей із твердыми русинськими релігійними і культурними традиціями. Иван Манайло - художник, син знамого майстра Федора Манайла, закончив Київську Художественну Академію, довгий час робив

директором Ужгородського училища прикладного мистецтва. Ірма Манайло є дочкою греко-католицького священника. Др. Павел Мейсарош - онук Івана Муранія, знамого на Подкарпатті ученого, поета і письменника, закончив медичний факультет Ужгородського Університету, як і його жона - Марія Мейсарош. Вун є автором статей про своїх знаменитих предків. Так що депутати Вацовського РМС мають глибокі русинські національні корені. Сесе сильно допомогло самоуправлінню спланувати свою роботу на пропаганду русинської культури, быта, на розвиток русинського мови. (Усі депутати, як і члени їх родин добре говорять по русинськи). Из самого начала установилися добрі контакти РМС із городським Самоуправлінням Ваца, котрі стали ище тіснішими, коли стали видимими результати роботи.

Велике участие у роботі Самоуправління принимав Андрій Манайло (художественный редактор „Календаря-Альманаха“, часописа „Русинський Світ“). Вун був главным організатором многочисленных выставок (їх было за три роки роботи РМС Ваца 21, у різних містах Мадярщини). У 2004 році нами були започатковані, і тепер каждый рік із великим успіхом проводяться, „Вечера Національних Меншин Ваца“, куди пригласили сьме русинів із многих міст Мадярщини. Концертна програма сих вечеров была на високому рівню, бо участвовали у ній професіональні колективи із Мадярщини і Подкарпаття.

Др. Павел Мейсарош

РМС Ваца активно участвует у жизни русинської общины Мадярщини, не было майже ни одного великого свята, де бы мы не принимали участія. ВРМС усе оказало нам шиліяку помощь, за што мы дуже благодарні, бо мали сьме возможность не лем робити выставки и другі культурні програмы, а и у 2006 році издати художественный альбом „Художники родины Манайло“, робота над котрым проводилася цілий 2005 р.

Коротко излагаєме важніші міроприятия за 2005 рік:

У 2005 році РМС Ваца продолжило роботу по ознайомленню и пропагованню русинської культури и традицій среди общественности, котра была націлена у перву очередь на сохранение и развитие языка и культуры тех русинів, вадь граждан, маючих русинські корені, котрі живуть у Ваці.

Наша робота, як и у предидущі роки, была направлена на вто, обы зробити палету культурної жизни Ваца ищи май красочнов. У роботі нам великов помощью была возможность пользоваться интернетом через компьютер, котрый исьме выиграли по гранту Міністерства Інформатики Мадярщини.

Самим важными событиями рока были „Вечер Национальных Меншин Ваца“ и также инициювання издания художественного альбома „Художники родины Манайло“, посвященного памяти выдающегося русинського майстра Федора Манало (котрому бы ся исполнило 95 років из дня рождения).

За 2005 рік члени нашого самоуправління провели много файных мероприятий и прийняли участие у многих, організованных другими організаціями и самоуправліннями.

Важніші из них ниже перечислиме:

8 януара 2005 рока - участие у Рождественському вечері у VI районі Будапешта.

12 фебруара 2005 рока - участие у роботі традиційної конференції, посвяченій пам'яті А. Годинки, на котруй Иван Манайло прийняв пам'ятний плакет, котрым був нагороджений посмертно Федор Манайло за выдающуюся діяльність у ділі розвитку русинської культури.

3 мая 2005 рока - по приглашению русинської

Иван Манайло, Андрей Ілько, Андрей и Ірма Манайло

Грегори Теодор Манайло

організації „Благовістник”, члени самоуправління отсвятковали Великдень у Ужгороді (Служба Божа у Кафедральному соборі, посвячення пасок, відповідно русинським традиціям).

12 мая 2005 року - організація виставки графіки Агнеси Медвецької у Культурному Центрі ім. І. Мадача у Ваці. Матеріалом виставки були ілюстрації книги діла дітей. Виставка мала великий успіх.

21 мая 2005 року - участь у святкуванні Дня Русина у Будапештському Замку (греко-католицька Служба Божа у церкві Матяша.) У Мадярському Культурному Домі була організована виставка художественних картин, котру открив искусствовед Балаж Феледі. Были выставлені картины Федора Манайла, Ивана Манайла, Андрія Манайла, Андреї Ілько.

19 августа 2005 року - у виставочному залі Чепельського Робочого Дома уєдно із РМС Чепела організована виставка „Три Манайла”.

24-25 септембра - паломничество із членами ВРМС і представителями других русинських організацій у Маріапівч - місто традиційних русинських отпустов до івїстної ікони Божої Матері.

1 октовбра 2005 року - посіщення выставки Пряшевського русинського театра у Будапешті.

3 октовбра 2005 року - організація виставки „Родина Манайлув” у Маріапівчї по просьбі мера Маріапівча Дєрдя Нодя. Виставка была посвячена 95-роччю із дня рождення Федора Манайла. Были выставлені 5 работ Федора Манайла, 17 работ Ивана Манайла, 6 - Андрія Манайла, 1 - Андреї Ілько, дакулько Вікторії Манайло і 6-ти онукув знамого майстра.

Виставка мала великий успіх, її посітили і жителі Подкарпатя.

На вечері русинської музики

28 октовбра 2005 року - організація Вечера Національних Меншин Ваца. (словаки, русини, українці). Вечер зачався откритієм виставки. Были выставлені роботи словацького майстра Імре Почої, українського Петра Пуги і зроблена у цвітному склі „Голгофа” (майстрині Г. Сочка, і М. Урбан), котра мала дуже великий успіх.

Затим отбывся концерт, у котрому прийняли участие фольклорні ансамблі „Пілішсенткерест”, „Ужгород” (рук. В. Шостак) і танцевальний ансамбль „Веселка”.

Вечер отбывся при повному залі і мав широкий отголосок у місних і всердержавних медіа.

25 новембра 2005 року - у рамках мероприятия „Живуці із нами народности”, організували сьме „Русинський музикальний вечер”, на котрый были приглашені струнный квартет ім. А. Годинки под руководством Тібора Боніславського і также піаніст і композитор Йозеф Тадлер, уроженец Подкарпатя, живущий днись у Німеччині. На вечері были исполнені музыкальні произведения на русинські теми Дезидерія Задора, Иштвана Мартона, Еміла Кобулея і Йозефа Тадлера, а также были выставлені картины И. Манайла - асоціації на їх музику.

У 2005 році РМС Ваца подпорвало видання 3-х русинських изданій: Ш. Бенедек Андраш „Русины Gens Fidelissima”, „Календарь-Альманах” і „Ezeréves ruszin-magyar együttélés tükrében”.

Состоялося видання започаткованого у 2005 році художественного альбому „Художники родины Манайло”, посвяченое 95-літтю із дня рождення Ф. Манайла і 25-роччю Меморіального музея художника. Благодаря сему изданию, не лем русини, а і други народы мавуть возможность ознакомитися із прекрасным культурным і духовным богатством великого майстра пензлика - Федора Манайла і його родины.

Андрея Ілько

Председатель РМС Ваца

Аксеня Мельничук - друга із права у верхньому рядови

Честовані читателі!

У 2005 році до РМС Ваца обратилася Клара Германн (Фекете Иштванни) із просьбов помочи юї найти подругу школьных рокув, подругу її дїтства, із котров она ся учила у вароші Вац у школі ім. Ш. Петєвфїа. Они ся учили уєдно у военні роки із 1942-1945-го. Аксенія Мельничук (Melnécsuk Axelnya) майже што русинка із Подкарпатя, жила у Ваці у родині Шювегеш (Süveges). Просиме тых, ко знає хоть дашто за Аксенію Мельничук, сообщіть по адресу: Ruszin Világ 1147, Budapest, Gyarmat u. 85/B. Tel. 06-70-335-32-34 (вадь: amg@vnet.hu.) - Андрея Ілько председатель РМС Ваца. Навперед дякуву за помоч.

Ilykó Andrea

Балады Верховины (засідання женського клубу „Рускиня”)

У третю п'ятницю марта члени клубу „Рускиня” ізобразилися, обы поговорити про верховинські балады. Сися тема была нав'яна може завто, што 60 рокув тому був оснований Закарпатський Народный Хор, у котрому балады співала Віра Баганич. Многі пам'ятають її емоціональний надрывний спів, она подаровала нам незабываемі минуты своим оригінальным исполнением. Балады предназначєні діла индивидуального исполнения. Они представляють собов фольклор такого типа, де оно грає основну роль. Так и є, коли мы слухасме балады, то нараз нам пригадуєся Віра Баганич и Закарпатський Народный Хор. На сьому акцентовала свуй розказ про балады председателька клубу др. Маріанна Лявинец.

Балады у народі называють „довгими співанками”. Они є майпопулярными співанками на Подкарпатю, котрі музыковеди относят до так называемых „епических пісень”. Діла „епического” стиля характерні: речитативность мелодії из характерным „затягиваням” посліднього звука фразы, простота структуры мелодії („аскетическа мелодія”).

Балады возникли у народі дуже давно. Перві упоминания относятся до XIII-XIV ст. Балада усе має сюжет, и чим вун страшніший, тым из бульшим интересом балада слухаєся. Найпопулярными сюжетами баллад на Подкарпатю є, наприклад, невірность у любви (дівка обманує залюбленого у неї хлопця, заганяє у горы за „тройзіллям”, а сама выходит замуж за другого, чоловік убиває свою жону, обы женитися на файнуй удовиці - соблазнительниці, обманута дівка родить дітину и топить її у ріці, за што сільська община присуждає її до смерти и т.д.)

Балады часто співавуться на такому мотиві и таким языком, ош мож опріділити, у якому місті они возникли. Наприклад, наспів балады про розбуйника Ілька Липєя соотвѣтствует тересвянському наріччю.

Балады характерні діла Верховины, у низину они прийшли значительно пוזнійше и сесе, мож уповѣсти, дякувучи співачкам-баладисткам, у перву очередь Вірі Баганич и Ользі Прокоп.

Віра Баганич родилася у верховинському поселєнію Воловець. Она из дѣтства чула співати балады свою бабку и мамку.

Співанки Віри Баганич выставляють на світ божий красоту духовного світа русина - робутного, розумного, доброго, основный смысл житя котрого у чесному газдованю, добротности, религиозности, духовности. Віра Баганич записовала балады довгий час и у 2001 році через великі тяжкосты выдала зборник „Співас Віра Баганич” и аудіокасету до нього. Як писав у передслові до неї М. Алмашій: „... Будеме надѣятися, ош сесі співанки не лем записані Віров Баганич, а и переспівані нив за свуй довгий артистичный путь, принесуть у наше бываня духовное добро, пробудять у нас пам'ятку за нашу давнину, укрѣпляют віру у живучость русинського роду, у його неоцінену богату народну культуру”.

Присутствующі прослухали балады у исполненіи

Віри Баганич „Під дубиною, під зеленою”, „Бескідом ишла”, „Та підую, підую...”.

Треба отмітити, ош по-научному подойшов до записованя, текстового и музыкального аналізу русинських співанок В. Гошовський. У своїй книзі „Украинские песни Закарпатья”, котру издал у Москві у 1966 р., вун дає детальное описаніє русинських співанок разного жанра, у тому числі и баллад. На превеликий жаль, именованям сєї книги Гошовський перечеркнув историчну правду про наш край, про русинський народ, про нашу культуру. Бо ушыткі пісні сього зборника є русинські, записані на Подкарпатю. Співанка про „розбойника” Ілька Липєя, про його смерть співалася по цілому Подкарпатю. Липей був убитый коло села Рєпинное у Міжгірському районі у неділю рано. Наспів її соотвѣтствует марамо-рошському музыкальному діалекту, завто мож уповѣсти, ош она была создана десь у долині ріки Тересва.

*Ой, летіли дикі гуски
Ой летіли дикі гуски низенько
Тай убили Лєпєйку у неділю раненько.*

*Закувала зозуленька за високу гору,
Тай убили Лєпєйку, з ким я поговорю.*

*Тай убили Лєпєйку выше Рєпинного,
Тече вода кєрвава а ж до Волового.*

*Коли вуйшла комісія Ілька розбирати,
Клєвец уйшов на ялицю та й зачав плакати.*

*Та й воліли давно, давно село испалити,
Так як мого цимборика жандарі убити.*

*Коли вєзли долу сєлом поранєное тіло,
То каждого чоловіка сєрдцє заболіло.*

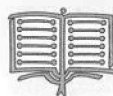
На засіданях клубу каждый раз ведєся бесіда діла души, затым діла красоты и здоровья. Завто тема помінялася на „Мед и його приміненіє у повсякденнуй жизни”. Бєсіду вєла Валєрія Морилєк.

Клубное засіданіє завершилося, як усе традиціоннов трапєзов. Свої рецєпты и приготєвлені по ним стравы представили Маріанна Попович и Йопана Стринська.

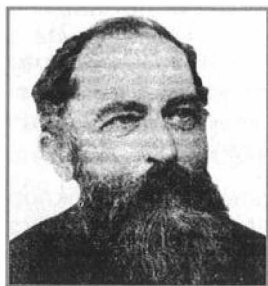
Рецєпты даме у спідуючому номері.

Наш кор.

МАРТ

Александр Митрак

5.03.1815

- Родився Іоанн Раковський, подкарпатсько-русинський будитель, автор шкільних книг. У Будині 13.03.1856 рока випустив „Церковну газету” - перший періодичний орган подкарпатських русинів у Мадярщині. „Церковну газету” видавало „Общество Св. Стефана”.

7.03.1875

- Родився Гиядор Стрипський, писатель, журналіст, товмач, фольклорист, етнограф, историк літератури, русинофіл. Робив у Національному Музеї в Будапешті, де позбирав много експонатів и книг из Пудкарпатя. Напечатав перші изгядованя про русинські

старопечатні книги. (Угро-руські літописні записки, 1911). Быв членом Мадярської Академії Наук. У роботі „Где документи старшей исторіи Подкарпатської Руси?” (1924) призывав русинув честовати свуй рідний язык и сохрانیти топоними у селах, де они живуть.

8.03.1360

- „Літопис”, найдений у Мукачевському монастирі пише, ож князь Федор Корятович „...в честь и память Святителя Христова Николая положен храм сей, и уведе в он иноков...”

10.03.1241

- Надор Дейнеш Гийдерварій обороняв уєдно из русинами Веречанський перевал уд нашествія татар. У битві погбло много русинів, котрі обороняли землю Мадярщини.

14.03.1737

- Родився Арсеній Коцак знатый ученый, лінгвіста, поет, педагог, историк, філософ, теолог. Автор граматики „Школа или училище грамматики русской і прочих многоразличных отрокам надлежащих...” (бібліотека Дебреценського Університета). Граматика написана в роках 1768-1788, намного скорше уд М. Лучкая, лем не опублікована.

15.03.1838

- Родився Іван Сільвай /Уріил Метеор/, знаменитый прозаик, поет публіцист, церковний проповідник. Теологію закончив у Будапешті.

15.03.1783

- Родився Василій Довгович, греко-католический душ-пастырь, первый знатый поет на світські темы, різнобокий писатель, ученый-філолог, антрополог, музикант, художник. У 1830 році був избраный членом кореспондентом Академії Наук Мадярщини, оставив за собою 248 латинських, 36 мадярських 10 русинських трудов. Прощальну бесіду после его смерти провозгласив секретарь АН Мадярщини Ференц Толді.

17.03.1913

- Умер Александр Митрак, русинський словникарь и писатель.

19.03.1901

- Умер Адольф Добрянський, признанный у Мадярщині вождь русинів.

19.03.2003

- У Будапешті зареєстровано Вседержавное Общество Русинської Інтелігенції ім. Антонія Годинки. (ВОРИАГ).

22-23.03.1991

- У Межилаборцах одбывся Перший Світовий Конгрес Русинув.

22.03.1923

- У Мукачові організовалось Културно-Просвітительное Общество ім. А. Духновича.

24.03.1910

- Родився Дюла Ортутай, знамый етнограф, член Мадярської Академії Наук, изгядововав русино-мадярські звязі, выдав казки Михаила Федича. Член Пудкарпатского Общества Наук (1941).

25.03.1871

- родився у Будапешті І. Грабарь, мироізвістный ученый, искусствовед, живописец, был директором Третьяковської Галереї. Його отец был депутатом Мадярського Парламента, а мати - Олена Добрянська, дочка А. Добрянського.

25.03.1933

- Родився Юрій Чорі, поет, прозаик, публіцист, середню школу закончив у Мукачові. За антисоветську діяльність був засуженый спецсудом на 10 рокув исправительно-трудовых лагерув. Реабілітований у 1991 р. Є автором многих выданы: „Слово не полова”, „Легенди нашого краю”, „Цвіт папороті”, „Жива исторія” и др., жерелом для котрых послужив живот рідного края.

27.03.1899

- Умер Юлій Ставровський-Попрадов, знамый русинський поет.

28.03.1919

- Родився Юлій Мушка, знаменитый русинський художник Пряшевщини.

29.03.1865

- Умер Александр Духнович, великий подкарпаторусинський будитель, поет, прозаик, драматург, историк, філософ, фольклорист, геніальный педагог.

Іван Сільвай

Іоанн Раковський

Адольф Добрянський

Гиядор Стрипський

Юрій Чорі

Март

1	середа	Евдокиї муч.
2	четвер	Феодота св. муч.
3	п'ятниця	Евтропія
4	субота	Герасима
5	неділя	1 неділя ВП (Канона муч.)
6	понеділок	12 мучеников у Аморіи
7	второк	Ефрема, Капітона св. муч.
8	середа	Теофілакта
9	четвер	40 мучеников у Севастіи
10	п'ятниця	Кондрата муч.
11	субота	Софронія патр. св.
12	неділя	2 неділя ВП. Теофанія
13	понеділок	Перенесеніє мощей св. Никифора
14	второк	Бенедикта
15	середа	Агапія муч. Державное свято
16	четвер	Савина
17	п'ятниця	Алексія преп.
18	субота	Кирила архієпископа св.
19	неділя	3 неділя ВП. Хрисанта и Даріи вел. муч.
20	понеділок	20 монастирських муч.
21	второк	Якова єпископа исп.
22	середа	Василія св. муч.
23	четвер	Никона преп. муч.
24	п'ятниця	Надвечіря Благовіщення
25	субота	Благовіщення Діви Маріи
26	неділя	4 неділя ВП. Архангела Гавриила
27	понеділок	Матрони
28	второк	Иларіона, Стефана
29	середа	Марка
30	четвер	Иоанна Преподобного
31	п'ятниця	Игнатия

<i>Дёрдь Чотарі</i> Жизненный путь ... Михаила Бачинського.....	стр. 2
<i>Рейка Барта (Európa Expressz)</i> Интервью из председов ВРМС Віров Гіріц на Межнароднуй конференції у Брошшові.....	стр. 3
<i>Др. Степан Лявинец</i> 15 рокув Світовому Конгресу Русинув.....	стр. 4
<i>Ольга Сільцер-Ликович</i> Рамочна конвенція.....	стр. 4
<i>Др. Степан Лявинец</i> Проблематика изучения русинського языка у Мадярщині и за гатарами.....	стр. 5
<i>Тома Квока</i> Сучасна практыка вчыня русинсько-лемківського языка в Польщи.....	стр. 6-7-8
<i>Др. Маріанна Лявинец</i> Роль Иоанна Чурговича у розвитку школьного образования.....	стр. 9
<i>Др. Павел Мейсарош</i> Памняти Ивана Мурані.....	стр. 10-11
<i>Валерія Мориляк</i> Перва стріча руководителей меншиновых институций Мадярщины.....	стр. 12-13
<i>Віра Гіріц</i> Про цивільні організації Мадярщины (часть I).....	стр. 13
<i>Андрея Ілько</i> Діяльність Русинського Меншинового Самоуправлення Ваца.....	стр. 14-15
<i>Наш кор.</i> Балады Верховины (засідання женського клубу „Рускиня”).....	стр. 16
Памнятні дати.....	стр. 17
Церковный календарь.....	стр. 18

Kiadja
az Országos Ruszln Kisebbségi Önkormányzat
Felelős kiadó: ORKÖ (elnök Gíricz Vera)

A szerkesztőbizottság tagjai:
Dr. Ljavinyec Sztjepán
felelős szerkesztő
Dr. Lyavinecz Mariann
főszerkesztő;

Morilyák Valéria, Szilcer-Likovics Olga, Dr. Szabó János;
Manajló András - művészeti szerkesztő;
Szkiba Irén - szerkesztőségi titkár;

A szerkesztőség címe:
1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.
Tel.: (06-1) 468-2636
Fax: (06-1) 220-8005
E-mail: rusynskijsvit@orko.hu
lavinec@freemail.hu
http://www.ruszinvilag.hu
Nyomdai munkálatok: AMG experts Bt.

Выдає:
Вседержавное Русинське Меншинове Самоуправление
Отвѣтственный издаватель: ВРМС (председа Віра Гіріц)

Члены редакції:
Др. Степан Лявинец
отвѣтственный редактор;
Др. Маріанна Лявинец
головный редактор;

Валерія Мориляк, Др. Янош Сабов, Ольга Сільцер-Ликович;
Андрій Манайло - художественный редактор;
Ірина Скиба - секретарка;

Адрес редакції:
1147 Будапешт, улица Дярма 85/б.
Тел.: (06-1) 468-2636
Факс: (06-1) 220-8005
E-mail: rusynskijsvit@orko.hu
lavinec@freemail.hu
http://www.ruszinvilag.hu

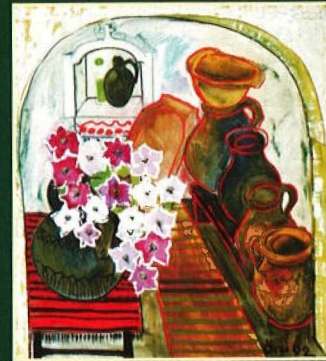
При передрукови посилатися на "Русинський Світ"

ISSN: 1785-1149

Появлення новинки пудпоровали: Фондація Національних та Етнічних Меншин Мадярщини,
Вседержавное Общество Русинської Інтелігенції імені Антонія Годинки.

A lap a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány,
Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Közhasznú Egyesület
támogatásával jelenik meg
1000 példányban.

Роботи Ференца Семана (1937-2004)

RUSZIN VILÁG

РУСИНСЬКИЙ СВІТ

IV. évfolyam 30. szám, március 2006 річник IV. число 30., март

Csak át kellene lépünk a küszöböt Beszélgetés Giricz Verá-val, a magyarországi Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat elnökével

Brassóban a kisebbségek közéleti szerepléséről tanácskoztak az európai etnikai csoportok képviselői. Magyarország hatezer fős ruszin kisebbségét Giricz Vera képviselte, aki a 2005 októberében elfogadott kisebbségi törvény módosításának tapasztalatairól számolt be az egyik műhelytanácskozáson. Giricz Vera 2003-tól vezeti a ruszinok országos fórumát és nagyon büszke ruszinságára. Azt is elmondotta: az általa vezetett kisebbség a magyar kormánytól megkapja azt a szellemi és anyagi támogatást, amely lehetővé teszi, hogy a közösség anyaország nélkül is fennmaradjon.

- Létezett-e a ruszinságnak kapcsolata Ukrajnával Magyarország uniós tagállammá válása előtt? Milyen a kapcsolat most?

- Azelőtt is és most is nagyon szoros kapcsolatunk van a kárpátaljai ruszinokkal, akik különösen hátrányos helyzetben vannak. Az ő intézményeik működését az nehezíti, hogy Ukrajna nem ismeri el a ruszint a területén élő negyvenkilenc nemzeti kisebbség között. Abban reménykedünk, ha lecsitulnak majd az ukrainai választások utáni belpolitikai hullámok, a Duma végre előveszi, napirendre tűzi több mint egy évtizede benyújtott elfogadási kérelmet. Egy új állam első lépései mindig bizonytalanok az ilyen kérdésekben, de reménykedünk abban, hogy ez a kérdés előbb-utóbb megoldódik.

Szoros kapcsolatunk van továbbá a szlovákiai, romániai, lengyelországi és vajdasági testvéreinkkel is. A magyarországi ruszin intézmények megnyitóján is szép számban képviselték magukat. A romániai küldöttséget Dr. Firczak György, a román Parlament képviselője vezette.

- Milyen viszonyuk van a magyarországi ukrán közösséggel?

Kiegyensúlyozottnak mondható a kapcsolat, hiszen az ukrán elnök asszonnyal a különböző testületekben is együtt vagyunk jelen. Tudunk normális emberi hangon tárgyalni egymással és részt veszünk egymás rendezvényein is.

- Jelenleg mi a ruszin kisebbség legégetőbb problémája?

Legnagyobb gondunk jelenleg a nyelvoktatás. A ruszin kisebbséget ugyanis 1945-ben törölte a sztálini rezsim, 1949-ben pedig kegyetlenül felszámolták a görög katolikus egyházat is, s ezzel végképp illegálisba kényszerítették a ruszinságot.

A magyarországi ruszinok nagy része családi körben meg tudta őrizni nyelvét és hagyományait, ápolta vallását. A

népszámlálás szerint sokkal kevesebben vagyunk, mint ahányan a valóságban. Ez 6000 főt jelent, amely nem a legkisebb Magyarországon.

A ruszin nyelv reneszánszát éli. Megkezdjük a nyelvoktatást Komlóskán, Múcsonyban több éve kiegészítő nemzetiségi nyelvoktatás folyik.

Az oktatás beindítását tervezzük továbbá Budapesten, Sátoraljaújhelyen és Pécsen is, ahol Hodinka akadémikusnak köszönhetően erős a ruszin hagyomány.

Nemrégiben érdekes nemzetközi konferenciát is tartottunk A ruszin nyelvoktatás aktuális problémái Magyarországon és külföldön címmel, amelynek tapasztalatairól egy kiadványt is megszeretnénk jelentetni.

-1993-tól Magyarországon önrendelkezők a nemzeti kisebbségek. Helyi, országos és -2006 őszétől-regionális önkormányzatokat is működtethetnek. Mikor oldódik meg az országgyűlési képviselet problémája? Van-e erre igény, hogyan áll hozzá ehhez a magyar politikum?

- Úgy hiszem, hogy igény és politikai akarat is van erre. A brassói konferencián éppen az

1993-ban hozott törvény 2003-2005 között történt módosításával kapcsolatos tapasztalatokról beszéltem. Persze túl korai még ezeket a tapasztalatokat értékelni, az majd a választás után derül ki, hogy mi a jó és mi nem ebben a törvényben. Ezzel együtt úgy érezzük, hogy Magyarországon, mind kormányzati, mind parlamentáris szinten számolnak az országos kisebbségi önkormányzatokkal. Ott vagyunk a parlament küszöbén, már csak át kellene lépni rajta.

- Foglalkoznak-e eleget a kisebbségüggyel az Európai Unióban?

- Úgy hiszem, hogy igen. Bár nekem úgy tűnik, hogy ez inkább elméleti síkon történik. A különböző bizottságok által tett ajánlások azonban hasznosak számunkra. A magyarországi kisebbségek sok mindenben előre tartanak néhány európai kisebbségnél, de nyilván vannak még olyan vonatkozások-mint amilyen például a parlamenti képviselet is-, amelyekhez az európai uniós tanácsadó testületek odafigyelése szükséges.

- Lát-e különbséget abban, ahogy Magyarország a határain belül élő kisebbségekhez, ahogyan a határon túli magyarsághoz viszonyul?

Különbséget nem a viszonyulásban látok, hiszen különbözik a kormányzati szint. A határon túli magyarokkal a Külügyminisztérium egyik osztálya foglalkozik, mi pedig egy

Giricz Vera Brassóban

nagyon összetett minisztérium (az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium) keretein belül működünk. Itt a költségvetési fejezetek és a politikai befolyás is elkülönül. Nem keresztezi egymást, és nem működik egymás rovására. A magyar állam a lehetőségei szerint megadja azt, amit meg kell adnia a határon túli magyaroknak és a határon belül élő kisebbségeknek is.

- Hogyan látja Magyarországról az RMDSZ azon törekvését, hogy elfogadtassa a román Parlamenttel a kisebbségek státusára vonatkozó törvénytervezetet és központi gondolatát, az autonómiát?

- Nézze, a jelenlegi romániai kisebbségi helyzetet tekintve azt sem tartom véletlennek, hogy ennek a konferenciának helyszínéül éppen Brassót választotta az Európai Tanács.

Mi nagyon szurkolunk az itt élő magyaroknak és sok sikert kívánunk. Bár hivatalos fórumon nem foglalkoztunk ezzel a témával, magánemberként úgy gondolom, hogy ezt a problémát mindenképpen meg kell oldani.

Európa Expressz 2006. március 17.

Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről

Mi a nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény?

Az 1998. február 1-jén hatályba lépett Keretegyezmény az egyik legátfogóbb dokumentum a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak védelme céljával megalkotott szerződések sorában.

Az Egyezmény aláírói kötelezettségét vállalnak arra, hogy a gazdasági, a társadalmi, a politikai és a kulturális élet minden területén elősegítik a kisebbségi helyzetben lévő személyek teljes körű és valódi egyenlőségének megvalósítását, valamint kedvező feltételeket biztosítanak kultúrájuk és önazonosságuk kifejezéséhez, megőrzéséhez és fejlesztéséhez.

Miért „keretegyezmény” a neve?

A „keret” megjelölés a feladatok széles körére utal, amelyek az egyes államokra hárulnak az Egyezmény rendelkezéseinek saját helyzetükhöz való adaptálása során, nemzeti törvényhozásuk, illetve megfelelő kormányzati politikájuk eszközeivel, nem vonva kétségbe ugyanakkor az Egyezmény jogilag kötelező hatályát.

Milyen kötelezettségeket vállalnak az aláíró országok a Keretegyezmény ratifikálásakor?

A Keretegyezmény rendelkezései a kérdések széles körét ölelik fel, egyebek közt az alábbiakat:

- A diszkrimináció tilalma;
- Atényleges egyenlőség elősegítése;
- Kedvező körülmények kialakítása a kultúra, a vallás, a nyelv és a hagyományok megőrzéséhez és fejlesztéséhez;

A gyűlekezés, az egyesülés szabadsága, a szólásszabadság, a gondolati, a lelkiismereti és a vallásszabadság;

Hozzáférés a tömegkommunikációs eszközökhöz és azok használata;

Anyelvre vonatkozó szabadságok:

- ▶ A kisebbségi nyelv használata a magán érintkezésekben és a közéletben, valamint a közigazgatási hatóságokkal való kapcsolatokban;
- ▶ Acsaládi név kisebbségi nyelven való használata;
- ▶ Magánjellegű tájékoztatások kiírása a kisebbség nyelvén;
- ▶ Ahelynevek feltüntetése a kisebbség nyelvén;
- Az oktatás terén:
- ▶ A kisebbség nyelvének elsajátítása és ilyen tananyelvű oktatás;
- ▶ Oktatási intézmények szabad létesítése;
- Határon átnyúló kapcsolatok;
- Nemzetközi és határon átnyúló együttműködés;
- Résztétel a gazdasági, kulturális és társadalmi életben;
- Résztétel a közéletben;
- Az erőszakos beolvasztás tilalma.

Ki a felelős az ellenőrzésért?

Az ellenőrzést a Miniszteri Bizottság, valamint a

független szakértőkből álló Tanácsadó Bizottság végzi.

Hogyan szerzik be az ellenőrzéshez szükséges információkat?

Az ellenőrzési eljárásban, amely jelentések készítésén alapul, felkéri az egyes államokat az Egyezmény hatályba lépését követő első év végén az első jelentés elkészítésére, ezután szabályos időközönként (öt évenként) vagy a Miniszteri Bizottság kérésére kiegészítő jelentést készítenek. Ha pontos kiegészítő információk beszerzése válik szükségessé, a Tanácsadó Bizottság kérdőívet is küld az államok részére.

Az államokról szóló jelentés elkészítését gyakran konzultációk előzik meg a nem kormányzati szervezetekkel, illetve a kisebbségi szövetségekkel, akiket szintén felkérnek párhuzamos jelentések vagy egyéb információk továbbítására.

A jelentéseket a Tanácsadó Bizottság vizsgálja meg számos, az államoktól és külső forrásokból beszerzett írásos információt felhasználva. A Tanácsadó Bizottság gyakorlatában szerepelnek az érintett országba való látogatások és találkozók kormányzati vezetőkkel, parlamenti képviselőkkel, a kisebbségek, a civil szervezetek, a szaktestületek képviselőivel, illetve más illetékes személyekkel.

Mi történik, amikor Tanácsadó Bizottság befejezte a felmérést?

A Tanácsadó Bizottság az adott állammal szóló jelentés vizsgálatát követően véleményt fogad el, amelyet kiegészítő észrevételek lehetőségével továbbít az érintett állam részére. Az eljárásnak ebben a szakaszában az államok szabadon döntenek, nyilvánosságra hozzák-e a Tanácsadó Bizottság véleményét (legtöbb esetben azt a megoldást választották). A válasz kidolgozása során a részes állam dönthet úgy is, hogy újabb megbeszéléseket kezdeményez a kisebbségi szövetségekkel és a civil szervezetekkel.

Ezek után a Miniszteri Bizottság a Keretegyezmény végrehajtásáról határozatot fogad el, amely következtetéseket és ajánlásokat tartalmaz. A határozatot nyilvánosságra hozzák, hozzácsatolva a részes állam észrevételeit, valamint a Tanácsadó Bizottság véleményét, amennyiben azt korábban nem tették közzé.

Milyen utólagos eljárás következik?

A kormányok felhívást kapnak, hogy adjanak rendszeres információt az ellenőrzést követő válaszlépéseikről. A szereplők legváltozatosabb körét bátorítják az utóvizsgálatban való részvételre az Egyezmény tényleges végrehajtása érdekében.

Ki dönti el, hogy valaki egy nemzeti kisebbséghez tartozik-e?

Mindenki szabadon dönthet arról, kíván-e valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személyként szerepelni.

Ugyanakkor önkényesen senki nem vallhatja magát valamely nemzeti kisebbség tagjának. A választásnak objektív kritériumokon, a nyelvhez, a valláshoz és a kultúrához köthető azonosságtudaton kell alapulnia.

A magyarországi civil szervezetekről (I rész)

A kisebbségi önkormányzati képviselők választásáról, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségekre vonatkozó egyes törvények módosítása" szerint a kisebbségi önkormányzatok választásának a képviselő jelölteket társadalmi szervezetek állítják.

A 2006. évi választásokra készülve az ORKÖ áttekintette a hazai ruszin kisebbségi szervezetek működését és az ily módon szerzett tapasztalatait ezúton szeretné megosztani a Ruszin világ olvasóival.

Az egyik legrégebbi ruszin kisebbségi szervezet a Magyarországi Ruszinok Szervezete (MARSZE), amelynek elnöke Hattinger Gábor. A 1998-2002 közötti időszakban, amikor Hattinger Gábor az ORKÖ elnöke volt a MARSZE 4 426 126 Ft támogatást kapott az ORKÖ-től. Részben ezen összegből, valamint a MNEKK Kuratóriuma által az ORKÖ-nek megítélt támogatásból a társadalmi szervezet tovább folytatta a Ruszinszj Zsivot c. folyóirat kiadását (felelős szerkesztő Hattinger Gábor, főszerkesztő Kiss Judit). A lap hol megjelent, hol nem, nem jutott el az olvasókhoz, a szerkesztőség (Hattinger Gábor felelős szerkesztő, Kiss Judit főszerkesztő) 800 000 Ft összeggel nem számolt el a MNEKK felé. Nemsokára a lap megszűnt, elkezdődött a bonyolult és Hattinger Gábor, valamint Kiss Judit a tárgyalásokról való rendszeres távolmaradása miatt elhúzódó bírósági szakasz.

Időközben a 2003 februárjában megválasztott ORKÖ új Közgyűlése határozott a MNEKK Kuratóriumában fennálló tartozás kiegyenlítéséről. Ellenkező esetben az ORKÖ nem vehetett volna részt a MNEKK által kiírt pályázatokon.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság 2004. 04. 23-án végre meg tudta hallgatni a felpereseket Hattinger Gábort és Kiss Juditot, akik elismerték, hogy az elköltött pénzösszegekkel nem tudnak számlákkal elszámolni. Az ítélet kihirdetése napján a MARSZE tartozása az ORKÖ-nek meghaladta a 1 500 000 Ft-t.

A banki azonnali beszédés nem járt sikerrel, aminek eredményeként 2005. őszétől a MARSZE végrehajtási eljárás alatt áll, tehát működésképtelen és mint ilyet várhatóan törölni fog a társadalmi szervezetek nyilvántartásából.

A Ruszinszj Zsivot létezésének utolsó napjában Ruszin Hírlap címmel hirtelen új lap látott világot a Fővárosi

Ruszin Kisebbségi Önkormányzat gondozásában, amelynek alapítója és felelős szerkesztője Kiss Judit volt. Nem tévedés, ugyanaz a Kiss Judit, a FRKÖ elnöke, aki a Ruszinszj Zsivot főszerkesztőjeként Hattinger Gáborral együtt nem számolt el a MNEKK Kuratóriumától kapott 800 000 Ft támogatással. Az új lap főszerkesztője Popovics Tibor Miklós, a MNEKK kurátora és adósa lett. Mindketten a MARSZE alapítói és aktivistái!

A Ruszin Hírlap a hazai kisebbségi médiában a „rendszeresen nem megjelenő” lapként híresült el. Időközben a Ruszin Hírlap havilapból kéthavi lappá változott és 2004 augusztusában a borítóján olvasható „Kellemes húsvéti ünnepeket!” jókívánsággal befejezte dicstelen létezését. (Idézzük a Ruszin Hírlap borítóját VI. évf. 4-5sz. 2004. április-május).

A Ruszin Hírlap szerkesztőségének vezetői ez alkalommal is hűek maradtak magukhoz: gátlástalanul költötték az adófizetők pénzét!

A MARSZE tevékenységéről az utóbbi 3 évben nem kaptunk híreket, mint ahogy meghívást sem a szervezet rendezvényeire. Sőt a Ruszin Világtanács 2005 júniusában a lengyelországi Krnicában megtartott VII. Kongresszusán a magyarországi ruszinokat 10 fős delegáció helyett 1 fő képviselte! Hattinger Gáborról, a MARSZE elnökéről a magyarországi ruszinok képviselőjéről a Világtanácsban a Kongresszus ideje alatt csupán rémhírek keringtek, távollétéről hivatalos értesítés nem érkezett.

Az „Ébresztők” Ruszin Kulturális Egyesület (elnöke Popovics Tibor Miklós) létezéséről és adósságairól a Legfőbb Ügyészség folyamatban lévő vizsgálat lezárása után tájékoztatjuk olvasóinkat.

A hazai ruszin kisebbségi közösség évek óta nem értesül már a Magyarországi Ruszinok (Ruténok) Országos Szövetsége (elnöke Dr. Zsupán K.) és a Ruszin Ifjúsági Szervezet (elnöke Török T.) tevékenységéről.

A magyarországi működő ruszin kisebbségi szervezetek szégyenteljesnek és károsnak tekintik a csak papíron létező társadalmi szervezetek jelenlétét a hazai ruszin kisebbségi közelében.

Giricz Vera
az ORKÖ elnöke

Új módon választunk kisebbségi önkormányzatokat

Giricz Vera, az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzatelnöke:

A hazai ruszin kisebbségi közösség aktívan készül a választásokra. Az ORKÖ Közgyűlése 2006. január 28-i ülésén elfogadott 2006. évi Munkatervében a választásokkal kapcsolatban felmerülő kérdések tisztázására, folytatja azokat a konzultációkat, amelyek a működő ruszin társadalmi szervezetek kezdeményezésére már 2005 őszén elkezdődtek. A konzultációkra Borsod- Abaúj- Zemplén megyében, a Fővárosban és Pest megyében, valamint Pécssett kerül sor.

A ruszin kisebbségi közösség számára a legfontosabb a nemzeti öntudat megőrzése, az anyanyelv ismerete és ápolása, a 2004-ben megalapított intézmények tovább-

fejlesztése, a ruszin nyelvoktatás szakmai színvonalának erősítése, a nemzeti-ségi nyelvet oktató iskolarendszer kiépítése.

A hazai ruszin közösség egyik legfontosabb feladatának az erkölcsi megtisztulást, az előző önkormányzat és annak elnöke által a hazai ruszin közösségnek okozott súlyos pénzügyi veszteségből való kilábalást tekintik.

A működő ruszin társadalmi szervezetek, a Hodinka Antal Ruszin Értelmiségi Egyesület a Ruszin Kulturális Szervezet tagjai szervezik a választásokkal kapcsolatos konzultációkat, előzetes egyeztetéseket és

Giricz Vera

megbeszéléseket folytatnak a jelöltekkel, segítséget nyújtanak a közösség tagjainak a névjegyzék összeállításában.

Kérdések és válaszok

Hány tagú lesz egy kisebbségi önkormányzat? Meddig lesz működőképes, illetve hány tagtól szűnik meg?

Valamennyi települési kisebbségi önkormányzat - a település lakosság számától függetlenül - egységesen 5 fős lesz. A választásokat akkor lehet megtartani, ha legalább öt jelölt van a településen. A települési kisebbségi önkormányzat működőképességének határa 3 fő. Amennyiben a települési kisebbségi önkormányzat létszáma három fő alá csökken, a kisebbségi önkormányzat megszűnik, hiszen a képviselők száma a megválasztható képviselők számának fele alá csökkent.

Időközi választás megtartására nincs lehetőség. Javasolom ezért, hogy a jelölő szervezetek több mint öt jelöltet állítsanak, annak érdekében, hogy a választási ciklust a kisebbségi önkormányzat eredményesen végig tudja dolgozni. (A képviselőtestület létszáma a kislistánál mindaddig feltölthető, amíg a listán van jelölt.)

Ki, kik szavazhatnak?

A települési kisebbségi önkormányzati választásokon csak azok szavazhatnak, akik a választói jegyzékben szerepelnek.

Hogyan készül a választói jegyzék?

A helyi választási iroda május 31-éig levél útján tájékoztatja a választójoggal rendelkező magyar állampolgárokat a kisebbségi választói jegyzékbe való felvétellel kapcsolatos tudnivalókról, és megküldi részükre a kisebbségi választói jegyzékbe vétel iránti kérelmet. A kisebbségi választói jegyzékbe való felvételt 2006. július 15. napjáig lehet kérni a lakcím szerint illetékes helyi választási iroda vezetőjétől, a kérelemnek az önkormányzat épületében elhelyezett gyűjtőládaiba helyezését.

A kisebbségi választói jegyzékbe való felvétel levélben is kérhető úgy, hogy az a legkésőbb a választás évének július 15. napjáig megérkezzen a helyi választási irodába.

A kisebbségi választói jegyzékbe való felvétel iránti kérelmet „kisebbségi választói jegyzékbe vétel iránti kérelem” nyomtatványon lehet benyújtani.

Kérelem tartalmazza a választópolgár családi és utónevét, születési családi és utónevét, lakóhelyét, személyi azonosítóját, nyilatkozatát arról, hogy az adott nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozik, továbbá az aláírását.

Amennyiben a polgár több kisebbség választói jegyzékébe is kéri felvételét, valamennyi kérelme érvénytelen. A jegyzék nem nyilvános.

A helyi választási iroda vezetője legkésőbb július 15-én határozattal dönt a kérelmező kisebbségi választói jegyzékbe vételéről.

Amennyiben a jegyzékbe való felvétel a választási iroda vezetője megtagadja, a határozat ellen jogorvoslattal lehet élni a választási bizottságnál.

Hogyan fogunk szavazni? Egy községben, városban kerületben egy-egy szavazókör lesz, ahol szavazni lehet a kisebbségi önkormányzatra?

Minden településen egy kisebbségi szavazókör lesz, amely nem azonos helyen lesz a települési önkormányzati szavazókörrel.

Ha nagy a város vagy a kerület, lehet - több szavazófülkét, szavazókört kérni? Kitől, hogyan?

A jogszabály egy szavazókör megnyitását teszi kötelezővé, de nem kizárt, hogy több szavazókör legyen, ezt a választási iroda vezetőjénél kell kezdeményezni.

Kaphatnak-e kisebbségek is hordozható urnát az idősek vagy betegek felkeresésére? Ha igen, kitől kell kérni, mikor és hogyan?

Mozgó urnát a választópolgár kérhet, aki szavazni akar. A bejelentést a választás napján a szavazatszámoló bizottsághoz kell közölni. Ezt akár írásban vagy telefonon is meg lehet tenni.

(Megjelent a Barátság c. kulturális és közéleti folyóirat 2006. év első számában)

Kisebbségi intézmények első országos találkozója rendezték meg Baján 2006. március 11-12-én a Magyarországi Németek Általános Működvelő Központjában.

Köszöntőt mondott Heizer Antal a NEKH elnöke, Széll Péter polgármester és Knáb Erzsébet igazgató.

A Magyarországi Ruszinok Könyvtára

Az ORKÖ Közgyűlése a 123/2004 (I.24.) határozatában döntött a Magyarországi Ruszinok Könyvtárának megalapításáról.

Az eltelt időszakban megvalósult az egyre bővülő könyvállomány számítógépes feldolgozása, a kiadványok tematikus elrendezése és felcímkézése.

A MRK könyvállományában megtalálhatók a múlt század elejétől származó imakönyvek, közöttük az egyik legértékesebb példány az 1906-ban megjelent Máriapócsi zarándokok imakönyve, amely restaurált állapotban a múzeum egyik szekrényében látható. Számos múlt század közepéről származó kiadvány és hírlap sok értékes információt tartalmaz az olvasók és kutatók részére.

A Magyarországi Ruszinok Könyvtárában megtalálható kiadványok bemutatják a ruszin kisebbségi közösség történelmi múltját, az oktatási rendszer fejlődését a

XIX-XX. században, kiváló ruszin írók, tudósok és történészek műveit, a görög katolikus vallástörténetet, a ruszin képző- és zeneművészet sikereiről tanúskodó kiadványokat, régi könyveket és lapokat.

A megalakulása óta eltelt időszakban a Magyarországi Ruszinok Könyvtára a hazai és nemzetközi ruszin szellemi élet központjává vált, hiszen a könyvállomány lehetőséget biztosít a ruszin történelem, a kulturális értékek, a hagyományörzés és a görög katolikus vallási emlékek kutatására. A Magyarországi Ruszinok Könyvtárának

kezdemenyezése és szervezése eredményeként 2005-ben nagy érdeklődés mellett könyvbemutatót tartottunk, amely során a hallgatóság megismerkedhetett Hodinka Antal műveit tartalmazó válogatással „Az idő gyorsabb mint a víz” Udvari I. szerkesztésében. A könyvet Káprály Mihály a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola docense ismertette.

Kétségtelenül megrázó és objektív statisztikai adatokkal alátámasztott művet írt

Prof. Ruscsák Mihály a ruszin nemzet sanyarú sorsáról.

D. Pop „Podkarpátszka Rusz” című könyve értékes alapot képez egy jövőbeli ruszin történelemkönyv megírásához.

A Magyarországi Ruszinok Könyvtára aktívan bekapcsolódott a Komlóscai Általános Iskola és Óvodában beindított ruszin nyelv és népismeret oktatásának támogatásába. A ruszin nyelvet oktató tanárokkal és óvónővel egyeztetve a Magyarországi Ruszinok Könyvtára iskolai kiskönyvtárat állított össze a Komlóscai iskola számára és

több éves időtartamra kihelyezte a könyvtárlományt a Komlóscai Általános Iskolához.

A Magyarországi Ruszinok Könyvtára jeleskedett a nyelvtanárok és a nevelők továbbképzésében is. A 2005. év őszén megtartott konzultációkat Dr. Káprály Mihály a ruszin nyelv és népismeret oktatását patronáló Nyíregyházi Főiskola docense vezette.

A MRK fontosnak tartja a hazai kisebbségi közösségek által megjelentetett lapok és kiadványok, valamint a külföldi ruszin sajtótermékek és kiadványok gyűjtését.

Jelentősen gyarapodott a ruszin nép-, komoly és egyházzenei hanghordozók, valamint a közösségi élet jelentős eseményeiről készült képhordozók száma.

A MRK igen népszerű közösségünk tagjai körében és lehetőséget nyújt tudományos kutatásokhoz.

S. Benedek Anna

A Magyarországi Ruszinok Közérdekű Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóhelye

Az ORKÖ Közgyűlése a 124/2004(I.24.) határozatában döntött a Magyarországi Ruszinok Közérdekű Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóhelyének megalapításáról.

A ruszin emlékeket őrző múzeum létrehozásának ötlete Dr. Fedinecz Atanázról és Giricz Verától származott, akik hosszú ideje gyűjtik a kisebbségünk életét bemutató tárgyakat.

A gyűjtemény alapját közösségünk néhány lelkes tagja által adományozott tárgy képezi: Ortutay család, Fedinecz család, Dr. Szabó János, Ferencz Jánosné, Hegedűs Györgyné, Cserniczkó Mária, özv. Zajakovszki Jánosné, Komád Gusztávné, Giricz család, Lyavinecz család.

Az eltelt időszakban jelentősen bővült a tárlat anyaga. A múzeum dolgozói és az ORKÖ képviselői hazai és külföldi gyűjtőutak során szereztek be a népviseletek értékes darabjait, melyek a helyiség egyik részében kialakított jellegzetes ruszin szobában láthatók korabeli berendezési tárgyakkal együtt. A kiállítóhely üvegezett szekrényeiben tematikus elrendezésben láthatók a ruszin hagyományörzés legszebb példányai: hímzések, szöttek, polgári és paraszti használati tárgyak, a görög katolikus valláshoz kapcsolódó kegytárgyak és az egyházi ünnepek szokásait bemutató tárgyak, pld: a Betlehem, a húsvéti pászkaszentelő kosár. Külön helyen állítottuk ki a népművészeti alkotásokat,

híres ruszin egyéniségek emléktárgyait, régi könyveket, hírlapokat, gimnáziumi értesítőket, keresztleveleket.

A Magyarországi Ruszinok Közérdekű Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóhelyének kialakításához értékes adományokkal hozzájárultak a hazánkban működő települési és városi RKÖ és a ruszin kisebbségi közösség tagjai. Valamennyien önzetlenül és nagy lelkesedéssel gyarapították kiállítóhelyünk gyűjteményét.

A Ruszin Kulturális Egyesület, a Ruszkenya női klub, valamint a Ruszinokért Alapítvány közreműködésével 2005-ben hagyományápoló rendezvénysorozatot indított el. A görög katolikus egyházi ünnepi szokások felelevenítése, a család és a felnövekvő ifjúság egészséges életmódjával kapcsolatos előadások népes közönséget vonzottak. A Múzeum legsikeresebb rendezvényei a ruszin népismerettel kapcsolatosak. Közösségünk ügyeskezdő művészei, mesemondói, a népi szokások ismerői rendszeresen találkoznak ruszin

fiatalokkal és gyermekekkel. E rendezvényeken arra törekednek, hogy átörökltsék anyanyelvünket, hagyományainkat, gazdag és egyedi kultúránkat. Ebben a szellemben rendezte meg a Múzeum a tavalyi karácsonyi ünnepeket, amelyben részt vettek a Komlóscai ÁMK

Napköziotthonos Óvoda és Általános Iskola tanulói, a Komlóskai Betlehemesek, a Ruszkenya női klub gyermekcsoportja. Az ORKÖ-nek az a törekvése, hogy a múzeum (vezetője Ortutay Mária) tartalma ne csupán a csendes és meghitt szemlélődést nyújtsa a látogatóknak, hanem hangulatos környezetet biztosítson közösségünk érdeklődő tagjainak tematikus rendezvényeire.

A Magyarországi Ruszinok Könyvtára és a Magyarországi Ruszinok Közérdekű Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóhelyének megalapítása óta eltelt időszak a szorgos és körültekintő gyűjtés, a szakmai feldolgozás és a korszerű nyilvántartás ideje volt. A két intézményt S. Benedek András nagy szakértelemmel és lelkesedéssel vezeti.

Ortutay Mária

Az Országos Kisebbségi Bizottság tevékenysége

2004. júniusától az ORKÖ Közgyűlésének határozata alapján én képviselem a hazai ruszin közösséget az Országos Kisebbségi Bizottságban (OKB), mely az oktatási miniszter nemzeti és etnikai kisebbségek óvodai nevelésével, iskolai oktatásával, kollégiumi tevékenységével kapcsolatos döntéseik előkészítésével foglalkozik.

Az OKB munkájában részt vesz 12 magyarországi kisebbség. A munka szervezésével és koordinálásával foglalkozik az Oktatási minisztérium Nemzetiségi és Etnikai Oktatási Főosztály. A bizottság elnöke: Dr. Frank Gábor a Pécsi Koch Valéria Óvoda, Általános Iskola és Középiskola igazgatója.

Az OKB havonta egyszer ülésezik. Az elmúlt időszakban sok értékes információt és tapasztalatot szereztem a magyarországi kisebbségi oktatás helyzetéről.

Mivel a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségi oktatás a magyar oktatási rendszer szerves részeként működik, ennek értelmében azzal alapvetően azonos tartalom, azonos értékű és továbbfejleszthető alpműveltséget és esélyegyenlőséget kell biztosítani. Ezért a NAT-ban megfogalmazott követelmények a nemzeti és etnikai kisebbségek oktatására is érvényesek. A kisebbségi sajátosság célja a kisebbségi önazonosság megőrzése és erősítése.

Az Oktatási Minisztérium még 2003-2004-ben az országos kisebbségi önkormányzatokkal és az OKB-vel egyeztetve az erre igényt tartó közösségek számára az anyanyelvi oktatás megvalósulásához középtávú fejlesztési programot dolgozott ki.

Szakemberek bevonásával és az Oktatási minisztérium tanácsadójának segítségével az Oktatási Bizottság megoldotta az új Nemzeti Alaptantervben megfogalmazott követelményekkel összhangban a kisebbségi nyelv és irodalom, valamint a népismeret általános fejlesztési követelményeinek módosítását és kisebbségenként két nyelven a nemzetiségi nyelv és a népismeret részletes követelményeinek megjelenítését.

Nagy kihívásnak tekintetem a ruszin nyelv és irodalom, valamint a népismeret részletes követelményeinek kidolgozását, mert a ruszin közösség számára a nyelvtanítás-égető kérdés. Eddig gyermekeink anyanyelvüket a közoktatási rendszeren kívül, ún. „vasárnapi iskolákban” tanulták. Itt a tanárok saját tanterveik szerint oktattak, nem voltak egységes követelmények.

A 13 nemzeti és etnikai kisebbségek közül a horvátok, a németek, a románok, a szerbek, a szlovákok és szlovének rendelkeznek a magyar közoktatási rendszeren belül létrejött

oktatási intézményekkel. A bolgárok, a görögök és a lengyelek kiegészítő kisebbségi oktatás keretein belül valósították meg a nemzetiségi oktatást.

A részletes követelményeket az összes oktatási forma részére dolgozták ki, így minden iskolának a tantervében ezeket be kell tartani.

A közoktatás aktuális feladatai közül a kétszintű érettségi vizsgák bevezetése és lebonyolítása, a vizsgabizottságok felállítása, a vizsgatételek fordítása és kidolgozása, a bizonyítványok kiállítása, a tapasztalt hiányosságok megvitatása szerepelt az OKB üléseinek napirendjén.

A bizottsági munkám során azt tapasztaltam, hogy a leggyakoribb és a legnehezebben megoldható probléma, amivel az OKB-nek kell foglalkoznia - a nemzetiségi tankönyvek kérdése.

A nemzetiségi tankönyvellátás nehéz kérdés, első-sorban, az alacsony példányszám miatt ezek előállítás költségeit teljes egészében az állam viseli. Az OKB figyelemmel kíséri a nemzetiségi tankönyvek előállításának folyamatát a kéziratokra benyújtott pályázatoktól kezdve a tankönyv nyilvánításig. Kisebbségi referensek, szakemberek véleménye alapján az OKB dönt, hogy támogatja-e vagy sem a tankönyv nyilvánítást.

Az OKB véleményezi az Országos szakértői névjegyzékben történő nyilvántartásba vételi pályázatokat és továbbítja az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpontnak.

Az OKB munkája során feltárja a gondokat és javaslatokat tesz a kisebbségi oktatás terén tapasztalható problémák megoldására.

Szilcer-Likovics Olga

Dicsőséges példaképeink, büszkeségeink. Egy 48-as honvédtiszt életútja

Ismeretes, hogy vidékünk sok honvédet és honvédtisztet adott az 1848-1949-es magyar szabadságharcnak. Ezek egyikének, **Bacsinni Bacsinszky Mihálynak** az életútját vázolja fel ez az írás. Az adatok összeállításához nagyban hozzájárultak a területi levéltárban található kevésbé ismert kiadványok. Ezenkívül az 1880-as évek sajtótermékei szolgáltattak kiegészítéssel.

Bacsinszky Mihály 1829-ben született az Ung megyei Zircső községben (a mai perecsenyi járás területén). A művelt, vallásos beállítottságú család mindent elkövetett, hogy jól megtermett Mihályt egyházi képzésben részesítsék. Így az elemi iskolák után az ungvári papneveldeben folytatta tanulmányait. Képességeiről szólva elég, ha elmondjuk, hogy egyszeri átolvasás után 1-2 lapot kész volt szó szerint fejből elmondani. A daliás külsejű fiatalembert diákként érte az 1848-1849-es szabadságharc. Eötvös Tamás Ung megyei kormánybiztos felszólítására Bacsinszky, több társával együtt, a haza védelmére kelt. Szülei ekkor már nem éltek, de még testvéreitől és rokonaitól sem búcsúzott el. A debreceni honvédcsapathoz került és rövid időn altiszt rangot kapott. Életének nagy pillanata volt, amikor szót válthatott a magyar szabadságharc vezérével, a kormányzó Kossuth Lajossal.

Debrecenben, egy seregszemle alkalmából feltűnt Kossuthnak a daliás termetű altiszt, „...összes kíséretével megállt előtte, tetőtől talpig szemügyre vette, aztán így szólott hozzá:

- Mi és ki volt ön a polgári életben?

- Én orosz pap voltam, kormányzó úr, felelt Bacsinszky öntudatosan és büszkén.

Ekkor Kossuth magasra emelvé kezét, míg Bacsinszky vállát elérhette, mondván:

- Ön lesz az én Toldim, Kinizsim, lesz rá gondom.

Így is lett, nemsokára a lengyel származású Dembinszky Henrik (1791-1864) tábornagy hadseregébe, a 75. számú zászlóaljhoz lett áthelyezve Eperjesre, ahol hadnaggyá léptették elő."

Eperjesi tartózkodása közben történt, hogy egy, a bakancsos (gyalogos) tiszteket becsmérő huszárhadnagyot leckéztetett meg nagy erejével. A lóháton ülő tisztet, nem nagy erőlködéssel, vállára emelte.

Dembinszky hamar megkedvelte Mihályt, barátságos és igazságszerető jellemét. Egy ideig adjutánként szolgált a tábornok mellett. „To moj chlopcsik” (ez az én fiacskám) mondogatta néha az ősz hadvezér. Dembinszky ekkor már nagy múltat mondhatott a magáénak. Harcolt az 1812-es napóleoni háborúban, vezető szerepet játszott az 1830-as lengyel felkelésben és az 1848-49-es magyar szabadságharcban egy ideig a magyar hadak fővezére is volt. Bacsinszkyt tiszteletbeli ranggal is kitüntették - a 75. zászlóalj főzászlótartója lett. Végigharcolta a szabadságharcot. Egyes adatok szerint vitézségének és személyes bátorságának jutalmául századosi rangot nyert. A

szabadságharc után sokáig úgy hitték, hogy Bacsinszky Törökországba vagy Amerikába menekült. Ezt a feltevést 1888-ban cáfolták meg.

Seregély László lelkész egy szemtanú levelét tárja az olvasók elé. Részletesen leírja hősrünk életének mozzanatait, halálát: „Bacsinszky Mihály elesett az utolsó temesvári ütközetben! (1849. augusztus 9-én)... bal kezével az ezred zászlaját szívéhez szorítva védte, míg jobbában karddal mint egy második Kinizsi viaskodott."

A tapasztalt Dembinszky Temesvár közelében, ismerve a meghajszolt és rosszul élelmezett magyar csapatokat, utóvédharcokra rendezkedett be, mivel a fő ütközetet Aradnál

tervezte. A lengyel tábornokokhoz csatlakoztak a Temesvár alatt állomásozó magyar csapatok Desseffy, Gujon, Vécsey és Kmetty vezetésével. Így a 10 000 főnyi népfelkelő seregen kívül a magyar haderő 54 000 embert és 178 ágyút egyesített. Az osztrák-orosz egyesített hadak fővezére Haynau ekkor csak 28 000 embert állíthatott velük szembe, igaz 192 ágyúja némileg felülmúlta a magyarok erejét.

Az ütközet napján, augusztus 9-én, reggeli 9 órakor hirtelen fordulat állt be a magyar tábor vezetésében, mivel váratlanul megérkezett Bem és közölte Dembinszkyvel:

„Nos, hát Kossuth engemet nevezett ki fővezérré. Én tehát azért jövök, hogy átvegyem a parancsnokságot”. Ezzel előmutatta kinevezési okmányát. Dembinszky átölelte Bemet és a következőket mondta: „Barátom, köszönöm, hogy leveszed e nehéz keresztet vállaimról”. A legendás hírű Bem tábornok megjelenése a csataterén új reményekkel töltötte el a katonákat. Bem, figyelmen kívül hagyva a sereg állapotát, rögtön támadást vezényelt, ahelyett, hogy Arad közelébe vonta

volna össze a fő erőket.

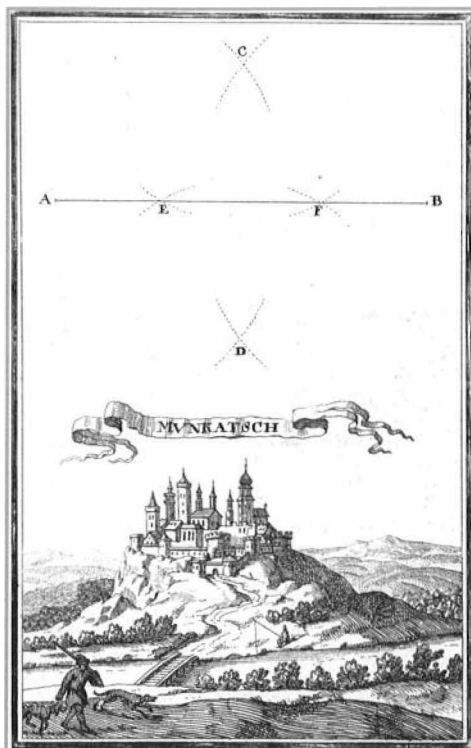
Az ágyúk nagy tüzelésbe kezdtek mindkét oldalon, kegyetlen harc bontakozott ki. Bem szándéka az volt, hogy az osztrákokat ágyútűzzel lekösse és jobbról megkerülve, hátulról csapjon le az ellenségre. Bem a harc közben lováról leesett és vállperece eltört. Néhány lovassági rohamot kivéve, tisztán ágyúharc folyt. A csataterén nem helyettesítették a sebesült tábornokot, és ki sem jelölték a visszavonulás irányvonalát, így a seregből egy ösztönösen menekülő tömeg lett. Ezután Haynau akadálytalanul nyomulhatott a temesvári vár felé.

A vesztés temesvári csata fő tragédiája nem az emberáldozatokban nyilvánult meg, hanem abban, hogy a magyar hadsereg teljesen szétforgácsolódott.

A Bacsinszkyról szóló, már idézett írás így fejeződik be: „...a sok ezer meg ezerből álló ellenség mint a tenger hullámain vergődő hajó fölött összecepapott a még életben levő maroknyi honvédek fölött!- És a 75. zászlóalj zászlótartója dicsőn hősiiesen elesett Temesvárnál."

Csatáry György

A Kárpátaljai területi Állami Levéltár tudományos munkatársa

ORKÖ 2006. évi rendezvényei

2006.03.26. (Borsí) Koszorúzás II. Rákóczi Ferenc emlékművéénél

2006.04.28. (Cseh Kultúra Háza, Budapest) Duchnovich emlékest

2006.05.20. (Pécs) Ruszin Nemzeti Ünnepe

2006.09.03. (Volóc) Nemzetközi ruszin anyanyelvű tábor Kárpátalján

2006.09.03. (Szentendre, Skanzen) Kisboldogasszony ünnepe

Hírek! Tájékoztató!

Autonómia csatornát indít a Duna TV 2006. április 16-tól. Április 11-én tanácskozára hívta meg Cselényi László, a Duna Tv elnöke az országos kisebbségi önkormányzatok elnökeit, ahol a Duna Tv céljairól és feladatairól tartott tájékoztatót.

A tanácskozáson részt vett Giricz Vera, az ORKÖ elnöke is és egyben nyilatkozott a Duna Tv-nek önkormányzatunkról, jelen feladatainkról.

A Duna Tv a közeljövőben tematikus műsort tervez készíteni a Magyarországon élő kisebbségekről, többek között az ORKÖ újonnan létesített intézményeiről, a ruszin identitást megőrző tevékenységéről.

II. Rákóczi Ferenc születésének 330. évfordulójának tiszteletére rendeztek ünnepséget a szlovákiai Borsiban 2006. március 26-án.

Az ünnepséget a Belváros- Lipótvárosi RKÖ szervezte (elnök Donáth Lehel), a rendezvénysorozaton az ORKÖ, a

fővárosi kerületi és a települési RKÖ-k képviselték a hazai ruszin kisebbségi közösséget. A résztvevők megkoszorúzták II. Rákóczi Ferenc emlékművét és részt vettek a központi ünnepségen.

A Ruszin Világtanács most ünnepli fennállásának 15. évfordulóját!

A Magyarországi Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzatot-2005.11.05-én benyújtott kérelme alapján felvették a Világtanácsba.

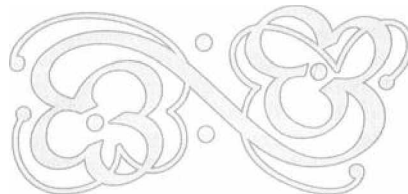
Felvételükhöz gratulálunk és munkájukhoz sok sikert kívánunk!

2006.03.28-án a Mátyás-templomban a Tavasz Fesztivál keretén belül nagy sikerű lemezbemutató koncertet tartott a Szent Efrém Bizánci Férfikar, vezetője Bubnó Tamás.

2006.04.28-án a Cseh Kulturális Központban Alexander Duchnovics ruszin ébresztő emlékének szentelt zenei-irodalmi este kerül sor, amelynek keretében bemutatjuk a Manajló katalógust is.

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár 2006. április 20-23. között ismét, immár 12. alkalommal rendezi meg a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon belüli kiállítását "Nemzeti kisebbségek Magyarországon" címmel.

A NEKH és az Országos Horvát Kisebbségi Önkormányzat szervezésében az országos kisebbségi önkormányzatok elnökei a horvátországi Págy szigetén létesített Horvát Képzési és Oktatási Központban 2006.03.30-04.02-ig megrendezett tapasztalatcserén vettek részt. Az ORKÖ-t Giricz Vera képviselte.

Tisztelt Olvasóink!

Kérjük támogassák adójuk 1%-val a Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Egyesület Alapítványát!

Az átutalást a következő számlaszámra kérjük megtenni:

Swift kód: TAKBUHB 54700082-18003699 Adószám: 18179475-1-42

Az Alapítvány elnöke: Dr. Ljavinecz Antal professzor

Kérjük úgyszintén támogassák adójuk 1%-val a „Ruszinokért Alapítványt”!

Az átutalást a következő számlaszámra kérjük:

OTP Bank Rt: 11784009-20300735 Adószám: 18170720-1-42

Az Alapítvány elnöke: Giricz Vera

Kérjük adójuk 1%-val támogassák a „Két Talentum Alapítvány”-t

(a Gödöllői Görög Katolikus templom építésére)

Számlaszám: OTP Bank Rt: 11742049-20339755 Adószám: 18687460-1-13

Kiadja az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat.

A szerkesztőbizottság tagjai:

Ortutay Mária szerkesztő, lektor;

Dr. Ljavinyec Sztjepán szerkesztő;

Manajló András művészeti szerkesztő;

Ádám Éva szedő, szerkesztőségi titkár;

Felölös kiadó: ORKÖ (elnök - Giricz Vera)

A szerkesztőség címe:

1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.

Tel./Fax: (06-1) 468-2636

E-mail: ruszinok@freemail.hu

lavinec@freemail.hu <http://www.ruszinvilag.hu>

Nyomdai munkálatok: AMG experts Bt.

